O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O’RTA MAXSUS TALIM VAZIRLIGI

Al - Xorazmiy nomidagi

Urganch Davlat Universiteti

Tabiatshunoslik va Geografiya fakulteti

«Geografiya» kafedrasi 4 – kurs talabasi

Matchanova Zarina

Bitiruv malakaviy ishi

Mavzu: Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftarini yaratish (6-sinf misolida)

Kafedra mudiri: dots. Avezov A.A.
Taqrizchi: g.f.n.Ro’zmetov.D.R.
Ilmiy rahbar: dots.Matsaidova S.X.

Urganch - 2012

Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarini yaratish (6-sinf misolida)

Reja:

Kirish.

I.Bob.Geografiya darslarida geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarinining ahamiyati.

1.1. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash.

1.2. Geografiya darslarida geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash va uning o'quvchilar bilimini oshirishdagi ro'li.

II.Bob.Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarining tuzilishi va undan darslarda foydalanish.

2.1. Litosfera,Atmosfera va iqlim mintaqalari bo'limi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftarining tuzilishi.

2.2. Dunyo okeani ,gidrosfera ,biosfera bo'limi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftari ning tuzilshi.

2.3. Afrika materigi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftarini tuzilishi.

2.4. Avstraliya materigi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftarini tuzilishi.

2.5. Janubiy Amerika materigi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftarini tuzilishi.

2.6. Antarktida va Shimoliy Amerika materigi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftarini tuzilishi.

2.7. Yevrosiyo materigi bo'yicha amaliy mashg'ulot daftarini tuzilishi.

III.Bob. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanishda tajriba sinov ishlari va natijalari.

3.1. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanishda tajriba sinov ishlari.

3.2. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanishda tajriba sinov natijalari.

Xulosa.

KIRISH

O’zbekiston Respublikasida davlat mustaqilligining birinchi yilidan boshlab yoshlar ta’limi va tarbiyasiga alohida etibor qaratilmoqda. O’zbekiston Respublikasining “Ta’lim to’g’risida” gi qonuni va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” ni qabul qilinishi yosh avlod kamoloti uzliksiz talim tizimining ravnaqi haqidagi chinakkam g’amho’rlikning dalilidir.

Halq ta’limi hodimlarining asosiy vazifasi mustaqil o’zbekistonning munosib farzandlarini tarbiyalash, aniqrog’I bilimdan vatanparvar, milliy iftihor tuyg’ulari jo’sh urib turgan. Bozor munosabatlari sharoitida faoliyat ko’rsata oladigan yangi avlodni kamol topshirishdir. Bunga erishish uchun umumiy o’rta ta’limini takomillashtirishning eng maqbul mazmunini shakl va metoslarini yaratish taqozo qilinadi.

Barkamol shaxsni shakllantirishga imkon beriuvchi o’quv tarbiya jarayonini qayta qurishning muhim vazifasi maktab talimi samaradorligini oshirishdir. Ta’li, samaradorligi ta’lim mazmunining maqsadi va vazifalariga mosligi, uning ilmiy jihatdan asoslanganligi izchilligi , turmush bilan bog’liqligi , shuningdek mazmunga mos metodlar shakllar va vositalar majmuasining tanlanishi ta’minlanadi. [2.3]

Ta’lim samaradorligini ta’minlovchi asosiy shart sharoitlardan biri o’quvchilarning o’qishga ijobiy munosabatni rag’batlantirish turli tuman ta’lim vositalaridan foydalanish hisoblanadi. Bu vositalar ichida ilg’or pedogogik texnologiyaning muhim tarkiriy qismi hisoblangan geografiyadan amaliy mashg’ulot daftari muhim o’rin tutadi.

Bu biriruv malakaviy ishida yer haqidagi fanlardan eng qiziqarlisi materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi hisoblanadi.

Bu daftarda kiritilgan hamma malumotlar 6-sinf uchun maktab dasturi talablariga javob beradi. 6-sinf materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi kursini o’rganishda 6-sinf Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi darsligidan foydalanilgan. Bu daftarda turli vazifalar, savollar sxemalar , topishmoqlar , karta

sxema va jadvallar taklif qilinadi. Ular shunday tuzilganki qiziqarli ma'lumotlarni o'quvchilarni qiziqtiruvchi hususiyatlar bo'lishi bilan ajralib turadi. Bunday vazifalar daftarimizda yulduzcha bilan berilgan. [4]

Materiklar va okeanlar tabiiy geografayasida yer tabiatining rang barangligi bilan tanishadilar. Shu kungacha O'zbekiston maktablari o'quvchilari uchun maktabda geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari yaratilmagan.

Bitiruv malakaviy ishimda materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi kursida amaliy mashg'ulot daftarini yaratishdan maqsad bugungi kunning o'quvchisi geografik bilimlarini izchillikda o'rganishi, ta'lim samaradorligini oshirish va o'z milliyligimizga ega bo'lgan milliy geografiya daftarlarini yaratish maqsad qilib qo'yildi. Daftarni yaratishda ko'pchilik pedagog, metodist o'qituvchilar ishlaridan foydalanildi. Jumladan R. Kurbonniyozov, G'ulomov, O. Mo'minov, X. Vahobov va boshqa chet davlatlar darsliklari va jurnallar, maqolalardan foydalanildi. Adabiyotchilarni o'rganish jarayonida ko'pchilik manbaalarda faqat geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari deganda o'quvchining geografiya fanidan tutgan daftari to'g'risida so'z yuritilgan. Bizni tavsiya qilmoqchi bo'lgan amaliy mashg'ulot daftarimiz tayyor savol va topshiriqlari bilan tahririyatda chop qilingan daftar nazarda tutiladi. Biz bitiruv malakaviy ishimizda oldimizga qo'ygan maqsadni amalgam oshirish maqsadida izlanishlar olib bordik va geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarini darslik asosida yaratishga harakat qildik. Amaliy mashg'ulot daftarini yaratish bilan birga daftar bilan ishlashning ahamiyati to'g'risida ham izlanishlar olib bordik.

I.bob. Geografiya darslarida geografiya amaliy mashg'ulot daftarining ahamiyati

I.1. geografiyada amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash

Maktab geografiya darslarida amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanish ma'lum vazifalarni ko'zlaydi. Bu vazifalarni odatda 2qismga bo'lamiz. Ya'ni birinchidan, o'quvchilarni mustaqil ishga undaydi (Irodani, Xotirani, idrokni yuksaltirish). Ikkinchidan, tarbiya berish (O'quvchilarni to'g'ri dunyoqarashga o'rgatish) vazifalarni.

Bu geografiyani amaliy mashg'ulot daftari geografik qobiq tuzilishini, materiklar va umuman yer sharining tabiiy hususiyatlari bilan materiklar tabiatini mustahkamlab o'rganishga undaydi. Bu geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari yuqorida ko'rsatilgan ikkita vazifaga munosib bo'lishi uchun, geografik nom va terminlarni qup-quruq yodlab olishga aylantirib yubormasligi uchun geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanish mumkin. Bu daftar orqali geografik nomlarni, ob'ektlarni daftardan konturga tushurish, hamda undagi savollarga javob yozish, mavzu bo'yicha geografik nomlarni, terminlarni ongli ravishda aniqlashga undaydi: [16]

O'qituvchi va o'quvchilar geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarining ahamiyati nimadan iborat ekanligini ochiq ravshan bilib olishlari zarur.

Bu daftarning tarbiyaviy ahamiyati dastavval shundan iboratki o'quvchilarning materialistic dunyo qarashini bilib olishga yordam beradi. Undan tashqari o'quvchilarni tabiat hodisasiga har taraflama va muassal ravishda qarashga o'rgatadi. Bu amaliy mashg'ulot daftarida berilgan kartasxema va jadvallarni to'ldirilishi o'quvchilarning kuzatuvchanlik qobiliyatini yuksaltirishda yordam beradi.

Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarida turli nom faqt va raqamlarning ko'pligi uchun bu dafarda taqqoslash metodidan ham foydalanilga. Masalan; Afrika va Avstraliya materiklarining o'xshash va farqli tomonlarini jadvalda aks ettirishi kerak. Taqqoslash orqali bir hududning ikkinchi bir hududdan farqini bilib

oladi. Bu esa o'quvchilar xotirasini o'stiradi. Materiallarini qoida tarzida emas, boshqa har turli taqqoslash yo'li bilan esda saqlashga o'rgatadi. Bu daftardan foydalanish kundalik hayotda ahamiyati nihoyatda katta. Chunki o'quvchilar materiklar va ularning tabiatini mustaqil o'rganishi ularning aqliy saviyasini kengaytiradi, hamda ularga har qadamda zarur bo'lgan bilimlarni yanada mustahkamlaydi. O'quvchi keyinchalik qanday kasbni egallamasin unga geografik bilimlar hamisha kerak bo'ladi.

Bu daftar geografik bilimlarni yanada kengaytirib chuqurlashtiradi.

O'qituvchi geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarini o'quvchilar uchun shunday katta ahamiyatini doimo tushuntirib borishi ammo umumiy gaplar bilan emas, balki aniq misollar bilan isbotlab berishi lozim. O'qituvchi hamisha shu narsani esda tutsin, shunda daftar orqali geografik bilimlarni mustahkamlaydi va egallagan bilimlarni turmushda kerak bo'ladigan predmeti deb qaraydilar.

Agar ba'zan o'qituvchilarning umid qilganlari va kutilgan natijalari bo'lmay qolsa, unda bu predmetning aybi emas, balki o'qituvchining aybidir.

1.2. Geografiya darslarida geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash va uning o'quvchilar bilimini oshirishdagi ro'li

Geografiya ta'limida geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanish o'quvchilar hayotida katta ro'l o'ynaydi.

Geografiya ta'lim metodikasi nuqtai nazardan qaraganda geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanish bu quyidagi vazifalarni bajaradi.

1. Biror mavzuni mustaqil o'zlashtirish uchun xizmat qiladi.
2. Geografik hodisalarni mukammal bilib olishga yordam beradi.
3. Amaliy mashg'ulot daftari ta'limda psixologik va pedogogik vazifalarni bajaradi.

Ya'ni uning yordamida bilimlarning egallanishi, esda qolishi va ma'lum bir tizimga tushishni yengillashtiradi. Yuqoridagi vazifalar geografiyadan amaliy

mashg'ulot daftarini o'rganishda bilimlar bir-birini to'ldiradi.

Amaliy mashg'ulot daftaridagi joy va karta sxemalarini o'rganish maqsadida o'quvchi xilma-xil ma'lumotlarga ega bo'ladi. Amaliy mashg'ulot daftari o'quvchilarda ko'nikma va malakalarini shakllantirish uchun quyidagi tizim asosida olib borish maqsadga muvofiq.

a) Amaliy mashg'ulot daftarini 6-sinfda geografiyaning 1-darsidan boshlab foydalanib borish kerak.
b) Dftarda berilgan muammoli savollarni o'zlari egallagan bilimlari yordamida daftarga mavzu bo'yicha xulosalar yoza olishi kerak .

Har qanday ob'ekt va hududni geografik o'rganishda amaliy mashg'ulot daftaridan foydalana bilish, ta'limda eng asosiy maqsadi bo'lgandagina o'quvchilarga geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarini o'rgatish mumkin.

Aks holda bu tushunchalarning mazmunini ochib berishga uning muhim belgilarini bilib olishga imkoniyat yaratilmaydi.

Geografiyadan amaliy mashg;ulot daftari materiklar hududini geografik o'rnini o'rgatish bo'yicha boshqa kurslarga qaraganda ancha boy imkoniyatga ega. Materiklarning geografik joylashuvi amaliy mashg'ulot daftarida o'quvchilarga quyidagicha berilgan.

Masalan: Afrikaning geografik joylashuviga ta'rif beriladi va javoblar yozib boriladi.

1.1.jadval

Geografik joylashuvining o'ziga hos hususiyatlari	Javoblar
Ekvatorga nisbatan joylashuvi	
Tropic, qutb doirasiga nisbatan joylashuvi	
Boshqa materiklarga nisbatan	
Boshqa materiklarga uzoq yaqinligi	
Chekka nuqtalari va koordivator	

Bu shuni ko'rsaadiki, o'quvchilar har hil mashq topshiriqlarni bajarishlari va geografik o'rnini mustaqil bilib olishga qulay imkoniyatdir. Natijada ular geogrfik joylashuvidan turli tomonlarini ochib beradigan bo'ladi.

Agar o'quvchilar bu vazifani o'qituvchi yordamisiz bajara olsalar mavzuvi yahshi o'rganganidan dalolat beradi.

Geografiyadan amaliy mashg'ulotlar daftari o'quvchilarga raqamli ko'rsatgichlarni qiyoslovchi jadvallarning borligi va undan foydalanish ko'nikmalarni shakllantirishda ahamiyatlidir.

Masalan: materiklar geografiyasida o'quvchilar mustaqil ravishda quyidagi jadvallardan foydalanishni o'rganadilar.

1.2-jadval

<table>
<tr><th>Mashq bajarilgan sana</th><th>To'g'ri topilgan topilmalar soni</th><th>Topilmalarni umumiy soni</th><th>Yakuniy baho</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td rowspan="3"></td><td rowspan="3"></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
</table>

Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari bilan ishashda eng asosiy etiborni ularning mustaqil ishlay olish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratish darkor.

Ularni o'qitish usullarini o'quvchilarga eslatma sifatida amaliy mashg'ulot daftariga yozib qo'yilgan. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash ko'nikmasi butun umr saqlanib qoladi.

Bu amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash o'quvchilar egallashi lozim bo'lgan bilimlar hajmi va meyorni belgilaydi. Bundan tashqari o'quvchilarni bilim olishga bo'lgan havslarini oshiradi. Xulosa qilib aytish kerakki, bu amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash quyidagi pedogogik talablarga javob berishi kerak.

1. Har bir o'quvchida amaliy mashg'ulot daftari bo'lishi kerak
2. O'quvchilar geografiyadan amaliy mashg'ulot daftar ustida ishlaganda hamma narsani yozishga intilmasdan balki eng asosiy tushunchalarni

bilishga harakat qilishlari kerak

3. O’qituvchi o’quvchilarga amaliy mashg’ulot daftaridan qanday foydalanishni izchillik bilan o’rgatishi kerak
4. O’qituvchi amaliy mashg’ulot daftarida berilgan savol va topshiriqlarni bajarib kelish yo’llarini o’rgatish zarur
5. Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftari bilan ishlashning muhim elementlaridan biri, o’quvchilarni uyda ishlashi uchun beriladigan vazifalarni o’rgatidir.

Binobarin o’qituvchi, o’quvchilarning bilim va malakalarini etiborga olsa ularning bilim va malakalarini oshib borishiga hizmat qilishi lozim

O’zbek tilida stabil darsliklar vujudga kelgunga (1936yil) qadar geografiya daftari faqt geografik ma’lumotlarni yozish maqsadida егеши kelingan. O’quvchilar geografik qonuniyatlar , termin, nomi va raqamlarni daftarlariga yozib borar ekanlar, bu ularning xotiralarida ham o’rnashib qoladi. O’quvchilar geografiyadan amaliy mashg’ulot daftariga tabiatdagi kuzatish natijalarini, chiqarilgan xulosalarini yozib boradilar, bundan tashqari sxema va jadvallarni grafiklarni to’ldirib boradilar.

Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftari o’quvchilar tamonidan o’zlashtirilgan malumotlarni mustahkamlaydi. Darsning oldingi bilimlarini kengaytiradi, chuqurlashtiradi va yanada aniqlashtiradi.

O’quvchilarda mahsus geografik ko’nikma va malakalar hosil qilishga yordam beradi. Ta’limning ko’rgazmali va qiziqarli bo’lishiga imkon beradi.

O’qituvchi tamonidan berilgan vazifa va topshiriqlarni sinfda hamda uyda bajarishni osonlashtiradi, o’quvchilarning geografik sovodhonligini oshiradi. O’quvchilarning o’z ishlariga muhabbat va masuliyat bilan qarashga o’rganadi. O’quvchilar aniq, uzoq vaqt esda qolishi zarur bo’lgan ma’lumotlarni, raqamlarni daftarlariga yozib oladilar.

Fan yangiliklari va boshqa o’zgarishlarni darslikda o’z vaqtida aks ettirish imkoniyati yo’q. Binobarin, o’quvchilar darslikda berilmagan va o’qituvchi tamonidan qo’shimcha qilingan ma’lumotlarni daftarlariga yozib borishlari kerak.

O’lkashunoslikka doir ayrim ma’lumotlarni daftarga yozib qo’yish bilan o’quvchilar o’z respublkasi geografiyasining puhtaroq o’rganish va uni boshqa hududlar bilan taqqoslay olish imkoniyatiga ega bo’ladilar. O’quvchilar darslik tekisi bilan mustaqil ish olib borganlarida o’sha testni o’rganish yuzasidan tuziladigan planni ham daftarga yozib qo’yadilar.

Masalan: o’qituvchi o’quvchilarga materiklar geografiyasi darsligidan Afrika “savanna zo’nasi” ni o’rganib planni tuzib chiqishni tavsiya etadi. Plan taxminan quyidagicha tuzilishi mumkin:

1. Savannalarning tarqalgan joylari;
2. Savanna zonasining o’ziga hoz xususiyatlari;
3. Tuprog’i, o’simliklari, hayvonot dunyosi;
4. Aholisining asosiy mashg’uloti;

Darslik tekisti asosida to’ldiriladigan jadvallar ham daftarga chizilib, grafalar tegishli raqam va ma’lumotlar bilan to’ldiriladi. Ba’zan darslik tekistlari oxirida beriladigan mashq va topshiriqlarga yozma javob berishga to’g’ri keladi. Bunday holda savol va topshiriqlar daftarga ko’chiriladi va ularga yozma javob beriladi. O’quvchilarga qiziqarli hodisa va obektlar haqida qo’shimcha adabiyotlar o’qishni tavsiya etilganda, ular adabiyot va muallifning nomini geografiyadan amaliy mashg’ulot daftarlariga yozib qo’yadolar.

Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftariga ayrim yangi terminlar nomlariga izoh berib yozib boriladi. Masalan: aytaylik “yer yuzi ” – o’rab turgan havo qatlami; “qo’ltiq” – okean va dengizlarning quruqlik ichiga yorib kirgan qismi; “Saxroi kabir” – katta gul; “Xuanxe” – sariq daryo; “Pekin” – shimoliy poytaxt; “Missisipi” – katta daryo; “Tyanshan” – osmon barobar tog’ va boshqalar. Raqamlarni hisoblash, tahlil qilish va hulosalarni chiqarish maqsadida daftarga yozdirib boriladi. Masalan: 6-sinfda sutkaning o’rtacha temperaturasini toppish uchun quyidagi raqamlar berilishi mumkin. Soat 1da +10C , soat 7da +8C, soat 13da +24C, soat 19da +14C sutkaning o’rtacha temperaturasini hisoblang. O’quvchilar bu raqamlarni daftarlariga yozib olib o’rtacha hisobni chi8qaradilar. Bu haroratlar yig’indisi hisoblanib ya’ni 10+8+24+14=56   56:4=14 sutkaning

o’rtacha temperaturasi +14C bo’lgan.

Geogradiyadan amaliy mashg’ulot daftariga har qaysi tema yuzasidan karta – sxemalar , masalan: Materiklarni geografik o’rganish yer yuzasi foydali qazilmalari, izoterma va yog’inlari, daryo va ko’llari, tuproq, o’simlik va hayvonot dunyosiga doir karta – sxemalar ishlab bersalar, bunday daftarlar ajoyib qo’llanmaga aylanishi mumkin. Amaliy mashg’ulot daftarida tuzilgan karta – sxemalar oddiy usullarda va sxematik tarzda bajariladigan bo’lgani uchun, o’quvchilar qiynalmaydilar. Aksincha, ularni havas va qiziqish bilan bajaradilar.

Geografiyada amaliy mashg’ulot daftarida tekiskar qisqa va tushunarli qilib yozilishi, grafiki va sxemalar esa aniq va to’g’ri ishlanishi kerak.

Katakli qog’ozga rasm solish, jadval va grafiklar chizish oson bo’lganligini hisobga olgan holda geografiyadan amaliy mashg’ulot daftari katakli bo’lgani ma’qul. O’qituvchilar amaliy mashg’ulot daftarlarini tekshirib, baho qo’yib borishi kerak. Namunali kutilgan amaliy mashg’ulot daftarlarini o’quv yili oxirida ko’rgazmaga qo’yish mumkin.

Shunday qilib geografiyadan amaliy mashg’ulot daftari bilan ishlash turli xil usullar yordamida o’qitish jarayonining barcha bosqichlarida materialni o’zlashtirishning, bilimlarini mustahkamlash, o’zlashtirish darajasini tekshirishda, mustaqil bilim egallash ko’nikmasini shakillantirishdagi ro’li kattadir.

II Bob. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarining tuzilishi va undan darslarida foydalanish

Geografik qobiq komponentlari.

2.1.Litosfera va uning tuzilishi.

1-Mashg'ulot.

1.Litosfera plitalari chegaralarini tutashtirib chizib chiqing.
2.Yirik litasfera plitalarini nomlarini karta sxemasiga yozing.
3.Strelkalar yordamida litasfera plitalari yo'nalishlarini ko'rsating.

Litosfera plitalari karta sxemasi.

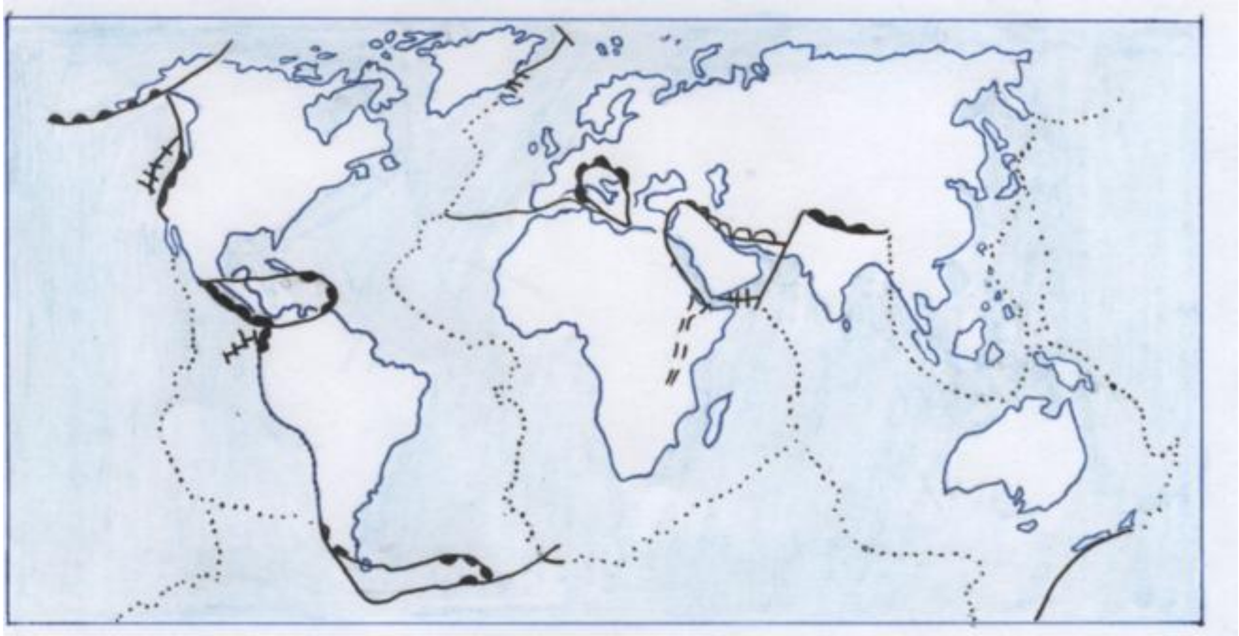

-Litosfera plitalari yoriqlari chegaralari.

- Litosfera plitalari to'qnashgan chegaralri.

Litosfera plitalari harakakatining yo'nalishi.

4.Relyef deganda nimani tushinasi?____

____

______

5.Yer yuzida qanday asosiy relyef shakllari tarqalgan?____

____

_____

6.Okean tubi relyefi qanday hosil bo’ladi va okean tubi relyefi qanday tuzilishga ega?____

____

____

____

7.Jadvalni to’ldiring.

Okean tubi reylef shakllari nomi.	Chuqurligi.
1.Shelf	200 m gacha.
2.	
3	
4	

O’qituvchiga amaliy mashg’ulot daftaringizni berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o’qib chiqing.

Baho: ______

Gidrasfera. Uning tarkibiy qisimlari.

2- Mashg’ulot.

1.Gidrasfera nima?____

____

____

____

2.Gidrasferaning tarkibiy qisimlariga nimalar

kiradi?____
____
____
____

3.Okean suvlarining asosiy xususiyatlarini yozing?____
____
____
____

4.Daryolarning zichligi va ser suvligi nimaga bog'liq?____
____
____
____

5.Ko'llarning hosil bo'lishiga ko'ra turlarini yozing?____
____
____

1.TOPISHMOQ.

Kelar baland tog'lardan
juda ham yiroqlardan
giyoh bitmas bepayon
sahrolarga berar jon

Baho: ___________

Atmasfera. Yerning iqlim mintaqalari .

3-Mashg'ulot

1.Atmasfera qanday qobiq?____
____
_____ 2.Atmasferaning qanday qatlamlari mavjud?____
____
______

3.Jadvalni to'ldiring .

Atmasferaning qatlami tuzilishi.

Atmosfera qatlamlari nomi.	Chegarasi.(qalinligi).	Asosiy xususiyatlari.
1Troposfera.	Ekvatorda 17 km,qutbda 8-9 km	Yog'inlar, shamollar bo'ladi.

4-Mashg'ulot.

1.Iqlim hosil qiluvchi omillarni yozing?____

2.Dengiz havo massasi va kantinentlar havo massalalarining xususiyatlarining ayting?____

3.Iqlim mintaqalari karta sxemasiga iqlim mintaqalarining chegaralarini o'tiring va iqlim mintaqasi nomlarini yozing (Har hil rangda).

Iqlim mintaqalari karta sxemasi.

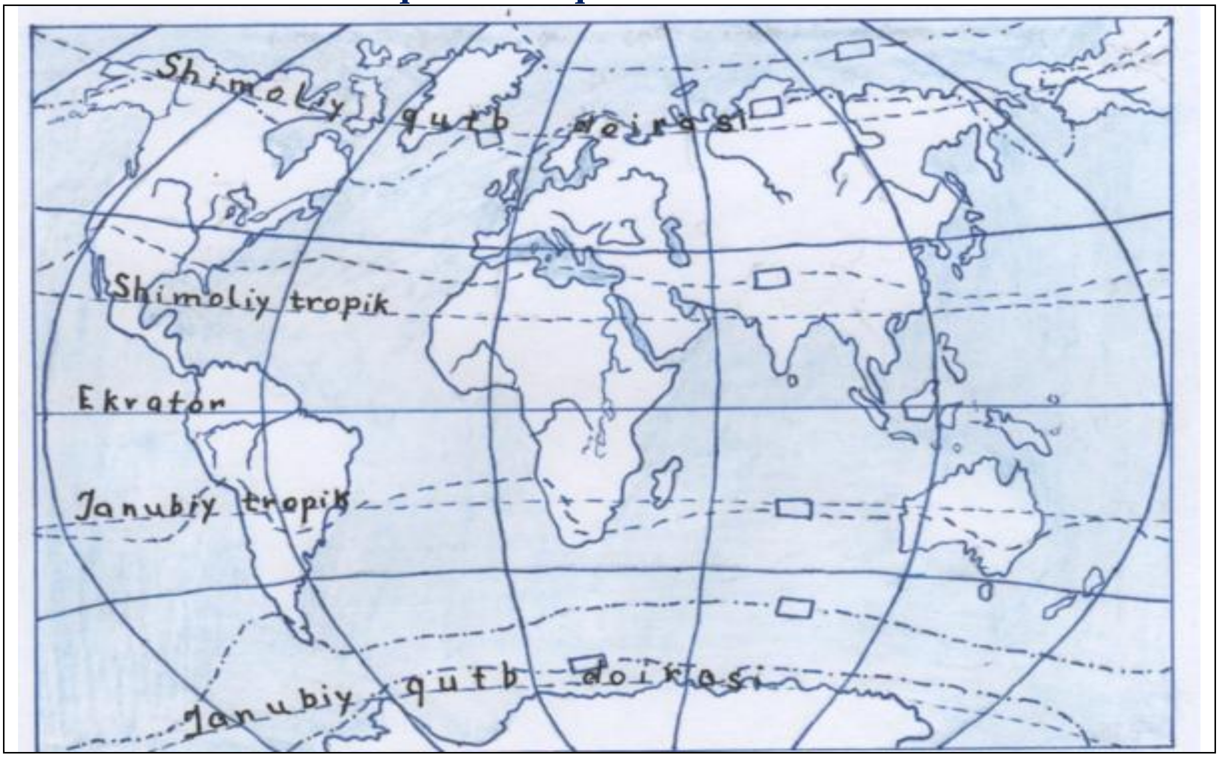

4.Xulosa qiling.

a) Qaysi materik (yoki materiklar) eng issiq va nega?

____

b) Qaysi materik (yoki materiklar) eng sovuq hisoblanadi va nima uchun?____
____
_____

v) Qaysi okean (yoki okeanlar) eng issiq va nega?____
____
_____

g) Qaysi okean eng sovuq va nega?____
____
_____

5-Mashg'ulot.

1. Iqlim mintaqalari qanday tarkib topadi?____
____
______

2. Asosiy va oraliq iqlim mintaqalariga izoh bering?
____
____
____
____

3.Jadvalni to'ldiring.

Oraliq iqlim mintaqalari.

Oraliq iqlim mintaqalar nomi.	Mintaqada hukmron havo massalari va mavsumiy farqlar.	
	Yoz	Qish
Subekvatorial		
Subtropik		
Subarktika(Subantarktida)		

4.Karta sxemaga asosiy iqlim mintaqalarini alohida ranglar bilan belgilang va nomlarini yozing?
5.Oraliq iqlim mintaqalarini esa faqat nomlarini yozib chiqing?

Iqlim mintaqalari karta sxemasi.

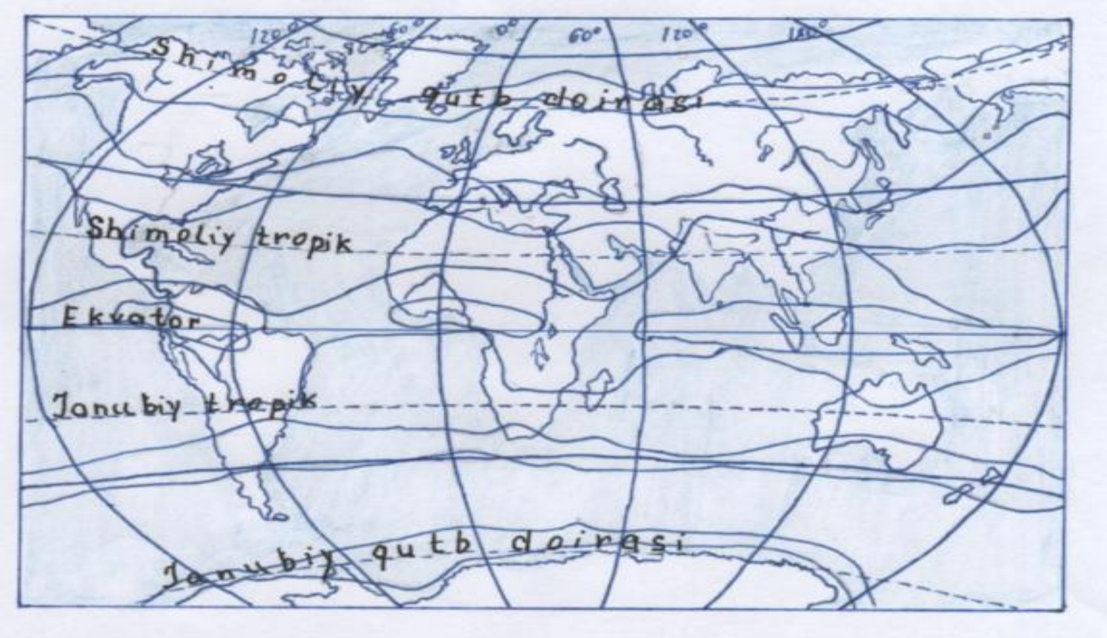

Asosiy iqlim mintaqalari.

Oraliq iqlim mintaqalari.

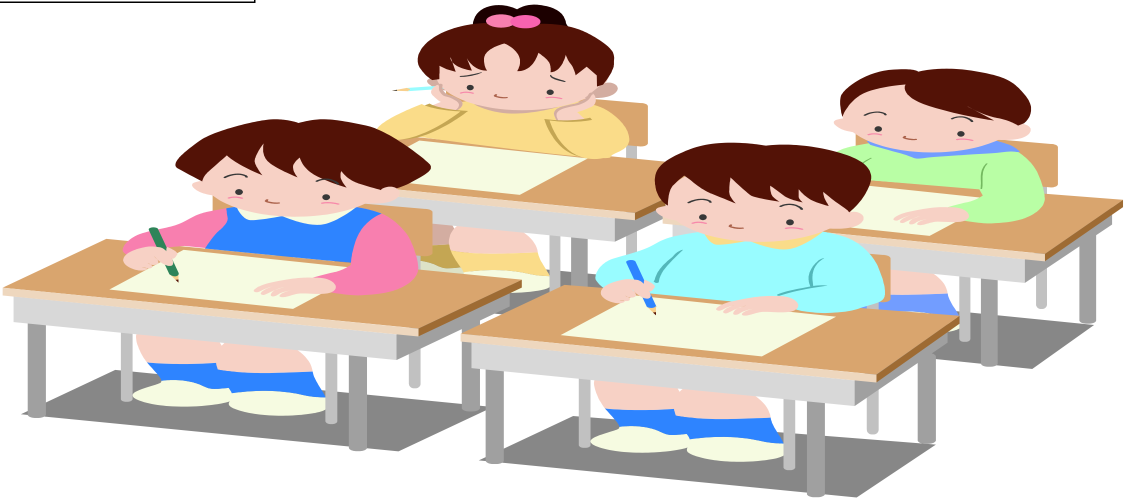

Tabiat komplekslari ularning almashinishi va zonalligi.

6-Mashg'ulot.

1.Tabiat kompleksi deganda nimani tushinasiz?____

____

____

____

2 Qanday sabablarga ko'ra tabiat zonalari hosil bo'ladi?____
____
____
____

3.Dunyo okeanida nechta tabiat mintaqasi ajratilgan va ular qaysilar?____
____
____
____

4.Iqlim mintaqalari bo'yicha tabiat zonalarini yozib chiqing?____
____
____
____

5.Tabiat konpanentlari deganda nimani tushinasiz?____
____
____
____

Eslatma:

Tog'ga ko'tarilgan sari har 1 kmda harorat 6 ^{0}C ga pasayadi.

Baho: __________

7-Mashg'ulot.

Rasmdan foydalanib geografik zonalarni guruhlashtiring.

GEOGRAFIK ZONALIK.

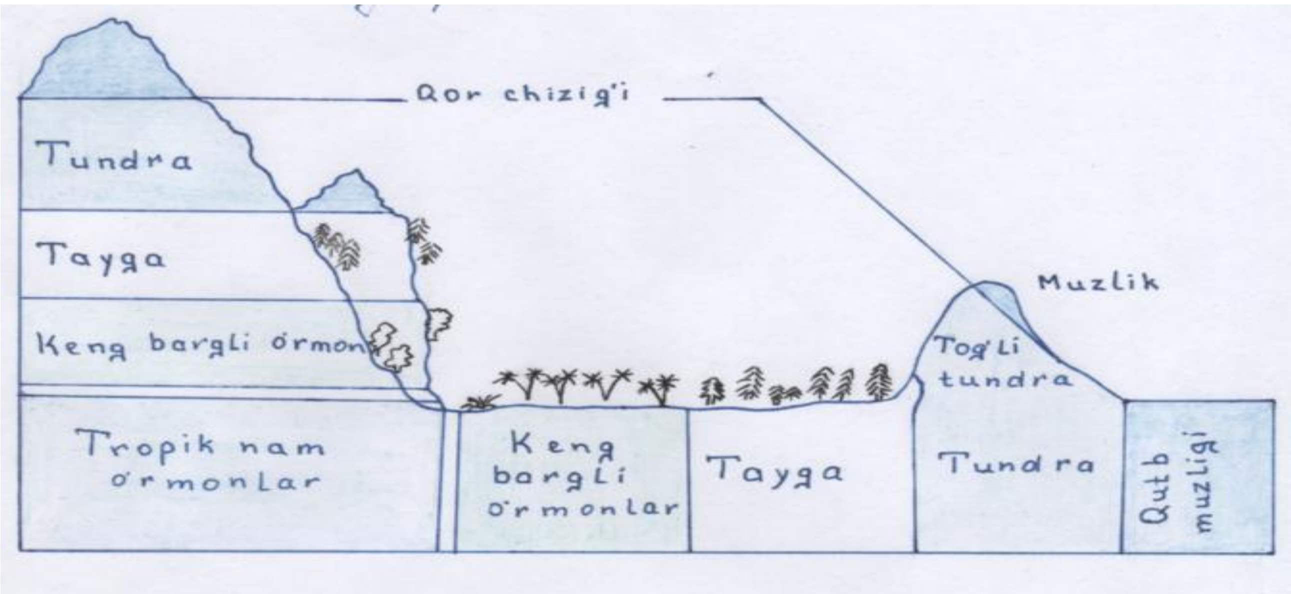

a) Kenglik zonalar nomlarini yozing?____
____
______ b) Balandlik mintaqalar nomlarini yozing?____
____
______
v) Balandlik mintaqalar soni va tarkibi qanday sabablarga bog'liq holda paydo bo'ladi?____
____
______

2.Topishmoq.

Finchadan o'girsak,
"O'rmonsiz" demak,
Namlik xo'p yetarli.
Issiqlik kerak.

Baho: ______

Okeanlar tabiiy geografiyasi.

Dunyo okeani qismlari va ocean tubi relyefi.

7-Mashg'ulot.

1.Karta sxemada okeanlar chegaralarini chizib chiqing?

2.Okeanlar nomini yozing ?

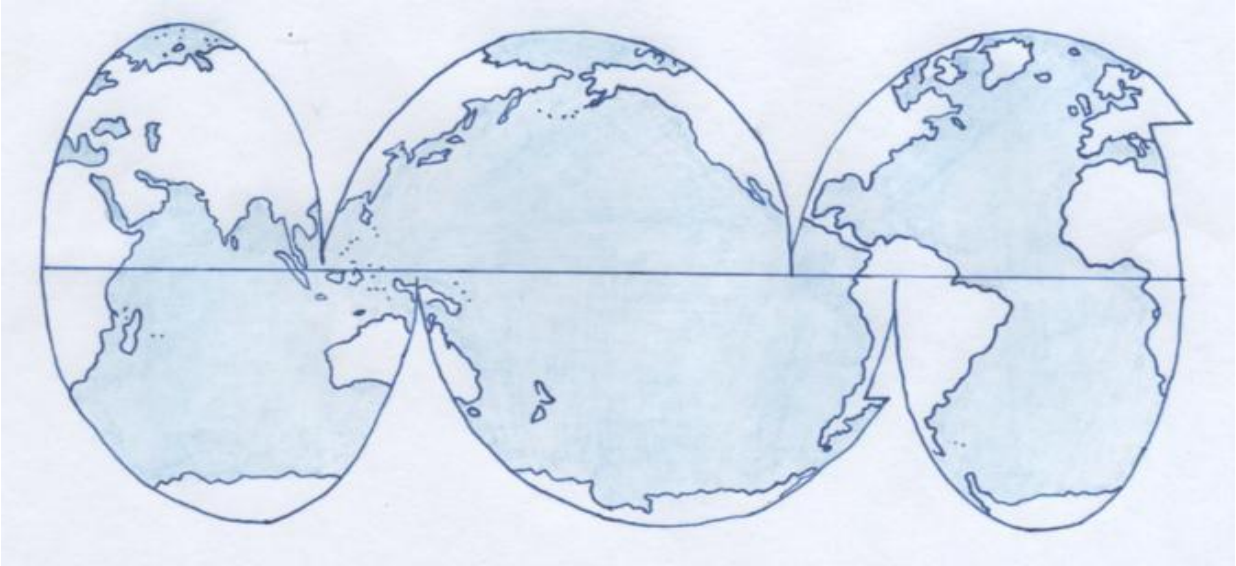

1.Dunyo okeani qanday qismlardan iborat?____

____

______ 2.Okean tubida qanday relyef shakllari mavjud?____

____

_______3.Okean suvlarining sho’rligi qanday aniqlanadi?____

____

______

4.Dunyo okeanining qaysi kengliklarida sho’rlik yuqori bo’ladi va nega?

____

____

____

5.Iliq va sovuq oqimlar qanday paydo bo’ladi?____

____

______6.Dunyo okeanining asosiy oqimlari qaysi?____

____

____

7.Okean suvlarida qalqish hodisasi qanday hosil bo’ladi?____

____

______8.Okeandagi eng tez oqim nomini yozing?____
____
______

3.Topishmoq
Yelkaga osib yukni
Suratga olib ko'kni
Orol yasar,o'rkach tog',
Bog'bonsiz yaratar bog'.

Baho:_____

8-Mashg'ulot

1.Tinch okeanda qanday oqimlar bor?____
____
______

2.Magellan unga nega ''Tinch okean ''deb nom bergan?____
____
______3.Atlasdan foydalangan holda Tinch okeandagi suv oqimlarini chizing va nomlarni yozing?____
____
______

4.Atlantika okeanining asosiy xususiyatlarini yozing?____
____
______5.Atlantika okeanidagi suv oqimlarini yuqoridagi karta sxemaga yozing?

9-Mashg'ulot.

1.Atlantika okeanini qaysi materiklar o'rab turadi?____
____
______

2.Mashg'ulotdagi karta sxemaga Atlantika ocean tubi relyefini tushiring? Hind oceani tubi relyeftini yuqoridagi karta sxemaga tushiring? Hind okeani qaysi materklar oralig'ida

joylshgan?____

____

______3.Shimoliy Muz okeani qaysi materiklar oralig'ida joylashgan?____

____

______

4. Shimoliy Muz okeanida tabiiy boyliklar mavjudmi bo'lsa qaysilar?____

____

______5.Shimoliy Muz okeani tubi relyefi qanday?

____

____

____

6. Okeanda qanday tabiat mintaqalari mavjud?____

____

____

7.Qaysi okean organizimlarga eng kambag'al hisoblanadi va nima uchun?____

____

______

O'qituvchiga amaliy mashg'ulot daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o'qib chiqing!

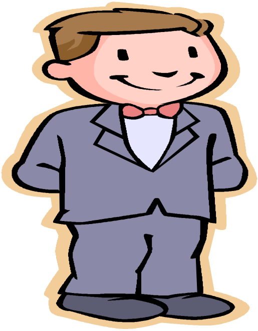

Baho:_______

Afrika materigi.

Materiklarni geografik joylashishini o'rganamiz Materiklarni geografik joylashishini aniqlashda va relyef tuzilishini aniqlashda mavjud ma'lumotlardan foydalanamiz.

10-Mashg'ulot.

Atlas va kartdan foydalangan holda Afrikaning geografik joylashishini aniqlang?____
____
____
____

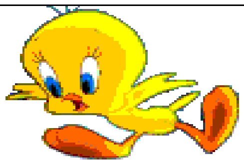

Eslatma.

Avalam bor materikning tabiiy geografik joylashishini bilish uchun kerak :
1.Geografik koordinatasi aniqlanadi,
2.Uning holati boshqa materiklar va yirik orollar,okeanlarga dengizlar va yirik bo'g'ozlarga nisbatan joylashishi o'rganiladi.

a)Atlas va kartadan foydalanib Afrikaning chetki g'arbiy va sharqiy nuqtalarini aniqlab yozing?____
____
______

b)SHimoliy va janubiy chekka nuqtalarini kordinatalarini aniqlab yozing?____
____
______

v)Afrikaning shimoldan janubgacha 20-meridian bo'ylab uzunligini atlas va kartadan foydalangan holda hisoblab chiqing?____
____
____
____

11-Mashg'ulot.

1.Afrikani kimlar o'rgangan?____
____
_______2.Afrikaning ko'p qismini qanday relyef shakllari egallagan?____
____
______ 3.Afrika iqlimi qaysi omillar ta'sirida tarib topadi?____
____
____
4.Nima uchun Afrikani eng issiq materik deymiz?____

____
____

5.Afrika materigi boshqa materiklar va orollarga nisbatan joylashishini misollar bilan
yozing?____
____
____
____

6.Afrika materigini okeanlar, dengizlar va yirik bo'g'ozlarga nisbatan joylanishini misollar bilan
yozing?____
____
______

Jadvalni to'ldiring.

Geografik joylashuvi	Javoblar.
Ekvatorga nisbatan joylashuvi.	
Tropik,qutb doirasiga nisbatan joylashuvi	
Boshqa materiklarga nisbatan joylashuvi.	
Chekka nuqtalari va koordinatalari.	

Afrika materigi karta sxemasi.

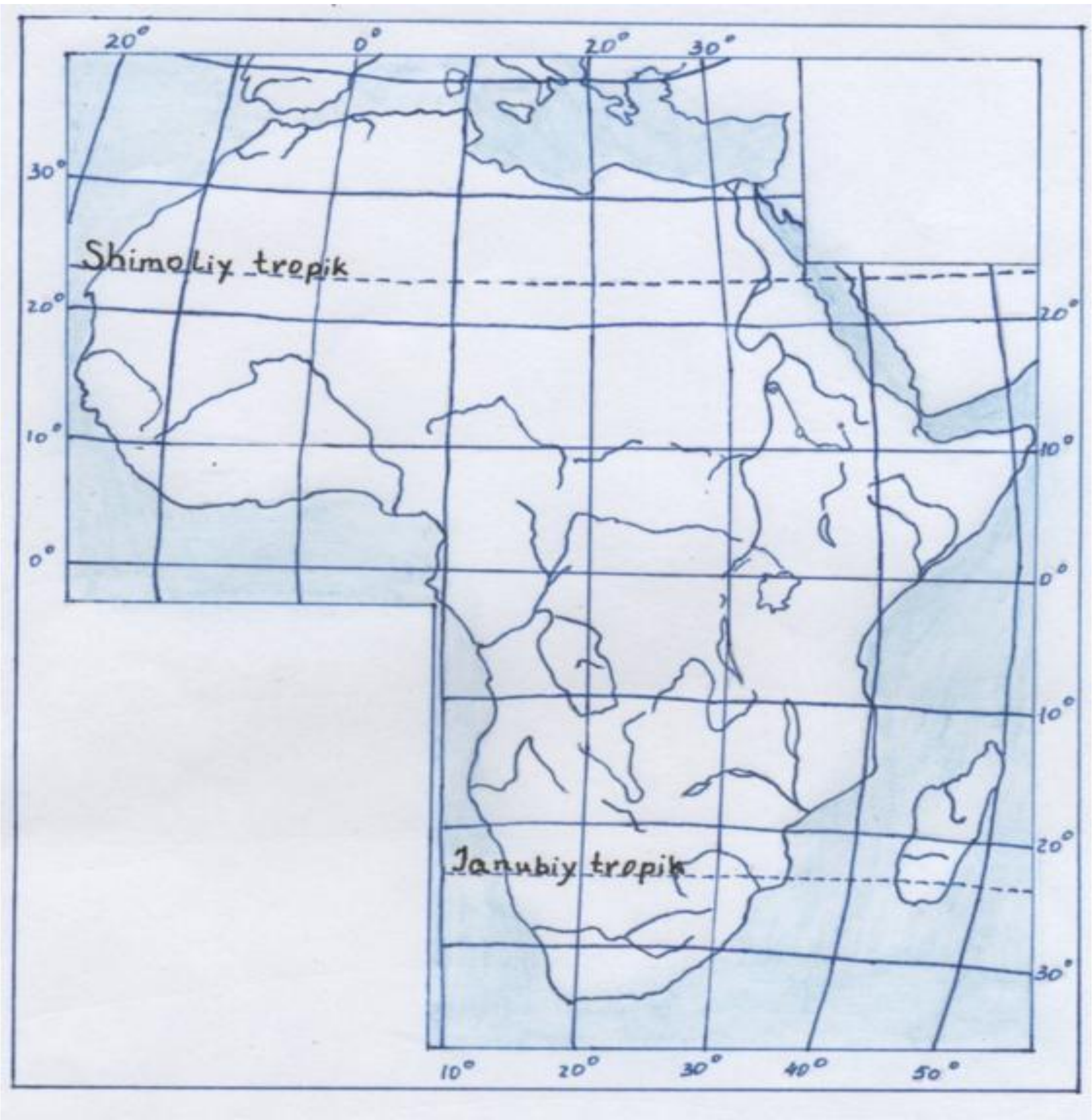

Baho: __________

12-Mashg'ulot.

1.Yozuvsiz kartaga Afrikaning yirik relyef shakllarini tushiring?

2.Afrika qanday foydali qazilmalarga boy ularni karta sxemaga tushiring?

3.Afrikaning ichki suvlarini karta sxemaga tushiring va quyidagi jadvalni to'ldiring.

Daryo nomi	Uzunligi.
1.Nil	

2.Kongo	
3.Zambezi	

4.Afrikaning ichki suvlarini qanday havzalarga bo'lish mumkin?____

5.Afrikada qanday milliy bog'lar bor?____

6.Afrikada qanday qo'riqxonalar bor?____

7.Sharshara deganda nimani tushunasiz va Afrikada qanday sharsharalar bor?____

8.Afrikaning qaysi hududlarida yer osti suvlari topilgan?____

Baho: ______

Afrikaning tabiat zonalari va tabiiy geografik o'lkalari.

13 - Mashg'ulot.

1.Afrika materigida qanday tabiat zonalari bor?____

2.Ekvatorial o'rmonlar va savannalar Afrikaning qayerlarini egallagan?____

3.Nega ekvatorial o'rmonlar zonasida qizil –sariq ferralit tuproqlar hosil bo'ladi?____
____
_____

4.Ekvatorial o'rmonlarning asosiy xususiyati nimalardan iborat?____
____
_____

5.Savannalarning asosiy xususiyati nimalardan iborat?____
____
_____

6.Afrikaning tabiat zonalarini yozuvsiz xaritaga tushiring?
7.Mavzuga tegishli milliy bog' va qo'riqxonalarini yuqorida berilgan kartasxemaga tushiring?

Baho: _______

Tropik cho'llar va subtropiklar tabiati.

14 - Mashg'ulot.

1.Tropik cho'llar tabiatining o'ziga xos xususiyati nimadan iborat?____
____
_____

2.Tropik cho'llarda qanday tuproqlar tarqalgan?____
____
_____

3.Afrikaning tropik cho'llarida hayvonlar va aholi uchun suv o'rnida nima iste'mol qilinadi?____
____
______

4. Tropik cho'llarda qanday hayvonlar yashaydi?____
____
______

5.Subtropiklar tabiati qaysi omillar ta'sirida shakllanadi?____
____
______

6.Sahroi Kabirning tabiat komplekslarini yuqorida berilgan karta sxemaga tushiring va tavsif bering?____
____
____

____

Baho: ______

Tabiiy-geografik o'lkalari. Aholisi.

15-Mashg'ulot.

1.Afrika qanday tabiiy- geografik o'lkalarga bo'lingan?____
____
______

2.O'lkalar qaysi xususiyatlari bilan bir-birdan farq qiladi?____
____
______

3. Tabiiy-geografik o'lkalarni   -betdagi   karta sxemaga turli xil ranglar bilan tushiring?

4. O'lkalarni bir-biriga qiyoslang?____
____
______

5.Afrikada nega milliy bog'lar va qo'riqxonalar ko'p?____
____
____
____

6. Antropogen landshaftlar qayerlarda ko'p tarqalgan?____
____
______

7.Afrikada qancha mamlakat   mavjud va bu materikda qaysi irqga mansub vakillar yashaydi?____
____
____
____
____
____

4.Topishmoq

Bu yer eng issiq, sernam
Bo'lmaydi hatto qish ham
Se-se pashshasi uchar
CHuqur uzun ko'l uchrar.

Baho: ________

Avstraliya materigi.

16-Mashg'ulot.

1.Atlas va kartadan foydalanib Avstraliya va Afrikaning geografik joylashishini taqqoslang?____

____

____

____

____

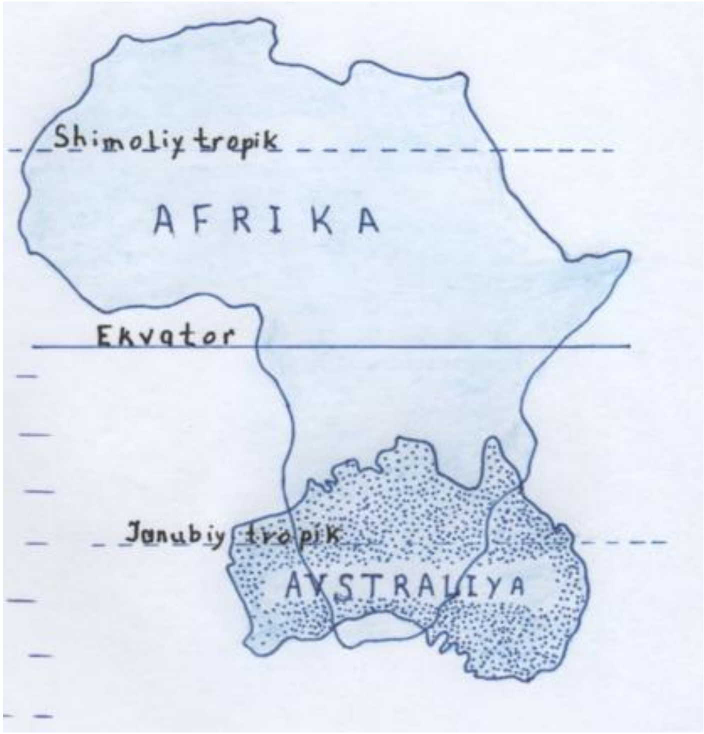

____

2. Avstraliya cho'llari bilan Afrika cho'llarini taqqoslang? (Ularning o'xshash va farqlarini
tushuntiring.)____

____
____
____

3. Avstraliya va Afrika tog'lari va ichki suvlarini taqqoslang?____
____
____
____

Baho:____________

17-Mashg'ulot.

1.Atlasdan foydalanmagan holda Avstraliya karta sxemasiga Avstraliyaning sizga ma'lum bo'lgan geografik ob'ektlarini belgilang?(Bajarish vaqti 3 minut).

Avstraliya materigi karta sxemasi.

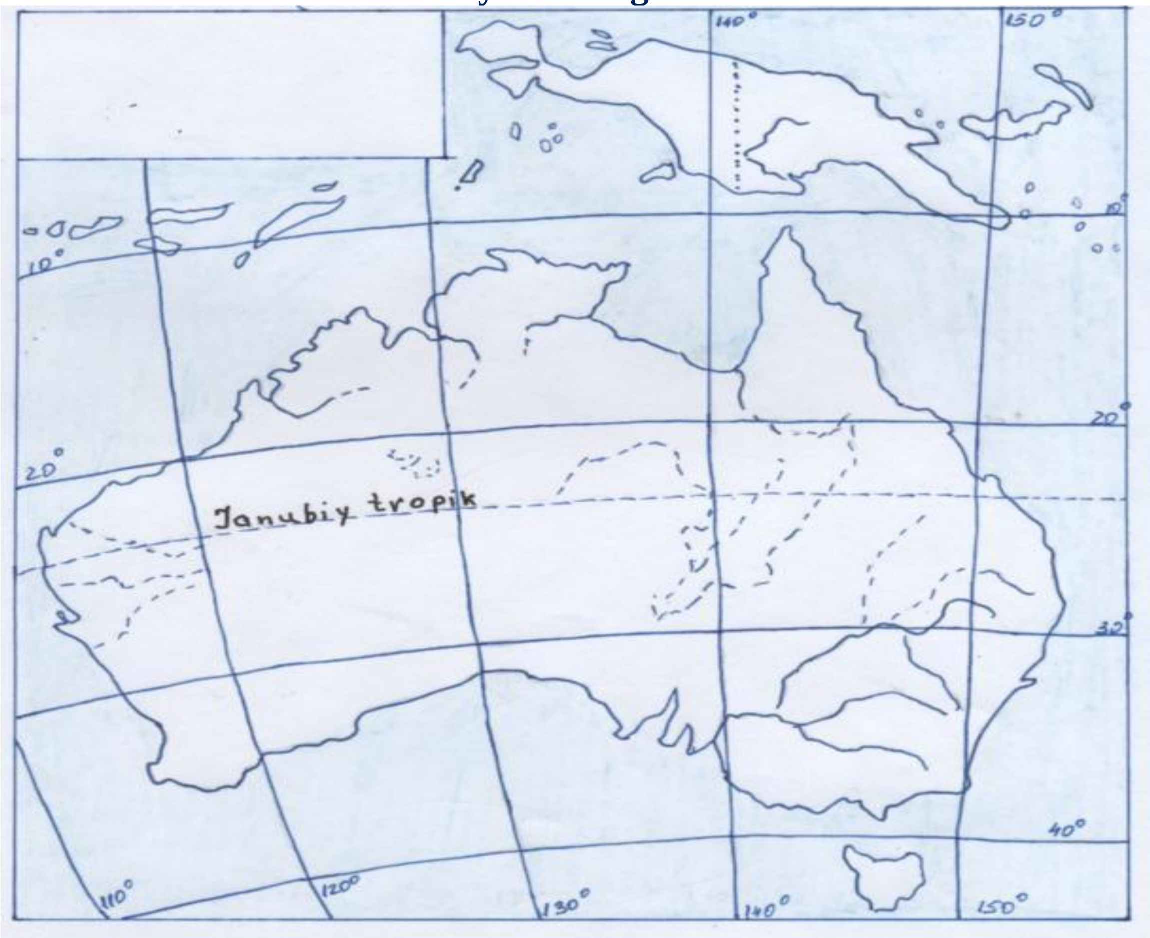

2.Karta sxemaga yozilgan geografik ob'ektlarni sanab jadvalga kiriting?

Mashq bajarilgan sana	Toponimlarning umumiy soni	To'g'ri topilgan toponimlar soni.	Yakuniy baho.

18-Mashg'ulot.

1.Atlasdan foydalangan holda Avstraliya va Afrika relyefini taqqoslang?____
____
____
____

2.Atlasdan foydalanib Avstraliya va Afrikaning litosfera plitasi sistemasini taqqoslang?____
____
____

O'qituvchiga amaliy mashg'ulot daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o'qib chiqing!

Baho:_______

19-Mashg'ulot.

1.Karta sxemaga Avstraliayning chekka nuqtalarini yozib chiqing?

2. Avstraliayni o'rganishga kimlar ishtirok etgan?____
____
____
____

3.Avsrtaliya relyef tuzilshiga ko'ra necha qismga bo'linadi?____
____
____
____

4.Qaysi foydali qazilmalar boy va qaysi qazilmalar bo'yicha dunyoda yetakchi?____
____
____
____
____

20-Mashg'ulot.

1. Avstraliya iqlimi bilan Afrika iqlimini taqqoslang?____
   ____
   ____

____
____

2. Avstraliya qit'asida qanday iqlim mintaqalari shakllangan?____
____
____
____
____
3. Avstraliya ichki suvlarini karta sxemaga tushiring?
4. Avstraliyada qanday tabiat zonalari mavjud?____
____
____
____
5. Afrika va Avstraliya tabiat zonalarining o'xshash va farqlari nimalardan iborat?____
____
____
____
6. Jadvalni to'ldiring.

Geografik joylashuvi	Javoblar
Ekvatorga nisbatan joylashuvi.	
Tropik,qutb doirasiga nisbatan joylashuvi	
Boshqa materiklarga nisbatan joylashuvi.	
Chekka nuqtalari va koordinatalari.	

Baho:_______

21-Mashg'ulot.

1.Avstraliya iqlim mintaqalarini har xil ranglar bilan -betdagi karta sxemaga tushiring?

2.Avstraliyada qanday qo'riqxonalar mavjud?____
____
____
___________3.Avtraliyada qanday milliy bog'lar bor?____
____
____
____

4.Avstraliyaning xaltali hayvonlari haqida nimalarni bilasiz?____
____
____
____

5.Avstraliya materigini okeanlar,dengizlar va bo'g'ozlarga nisbatan joylashishini misollar bilan yozing?____
____
____
____

6.Avstraliya karta sxemasiga chekka dengizlari,orollarini qo'ltiq va bo'g'ozlarini tushiring?____
____
____
____

7.Avstraliyani 30^0 janubiy kenglik bo'ylab iqlim o'zgarish shart-sharoitini kuzating.Buning uchun bevosita xaritadan foydalanamiz.

a)Ichki iqlim mintaqada iqlimning har xillik sababini tushuntiring? Quyidagi rasmni tushunarli qiling? Sharqiy Avstraliyaning yog'ingarchiligi haqida ma'lumot bering?____
____
____
____

b)Aholi va dunyo aholi zichligi kartasida foydalanib tropik iqlim mintaqasida aholi joylashishi haqida xulosa qiling?____
____
____
____
____
____
____
____

Baho:_______

Okeaniya.

22-Mashg'ulot.

1.Okeaniyaning asosiy xususiyati nimalardan iborat?____
____
____
____

2. Okeaniyaning geografik o'rniga ta'rif bering?____
____
______

3. Okeaniyani o'rganishda kimlarni xizmatlari katta?____
____
____
____

4.Orollarning geologic tarixi va qanday jinslardan tuzilganligiga ko'ra qanday guruhlarga bo'lish mumkin?____
____
____
____

5. Okeaniyada qanday iqlim mintaqalari shakllangan?____
____
____
____

6. Okeaniya orollari kelib chiqishiga ko'ra qanday to'plam orollarga ajratiladi?____
____
______

5. Topishmoq.

Orollar marjon-marjon , daraxtlarda qovun, non.
Yashar "Jannat qushlari", kuylashga yo'q xushlari.
Toping yashirdim joyni , mo'jiza, sirga boyni.

Baho:________

Antraktida.

23-Mashg'ulot.

1.Atlasdan foydalanmagan holda Antarktidani sizga ma'lum bo'lgan ob'ektlarini karta sxemaga yozing?(Bajarish vaqti 3 minut).

Antarktida materigi karta sxemasi.

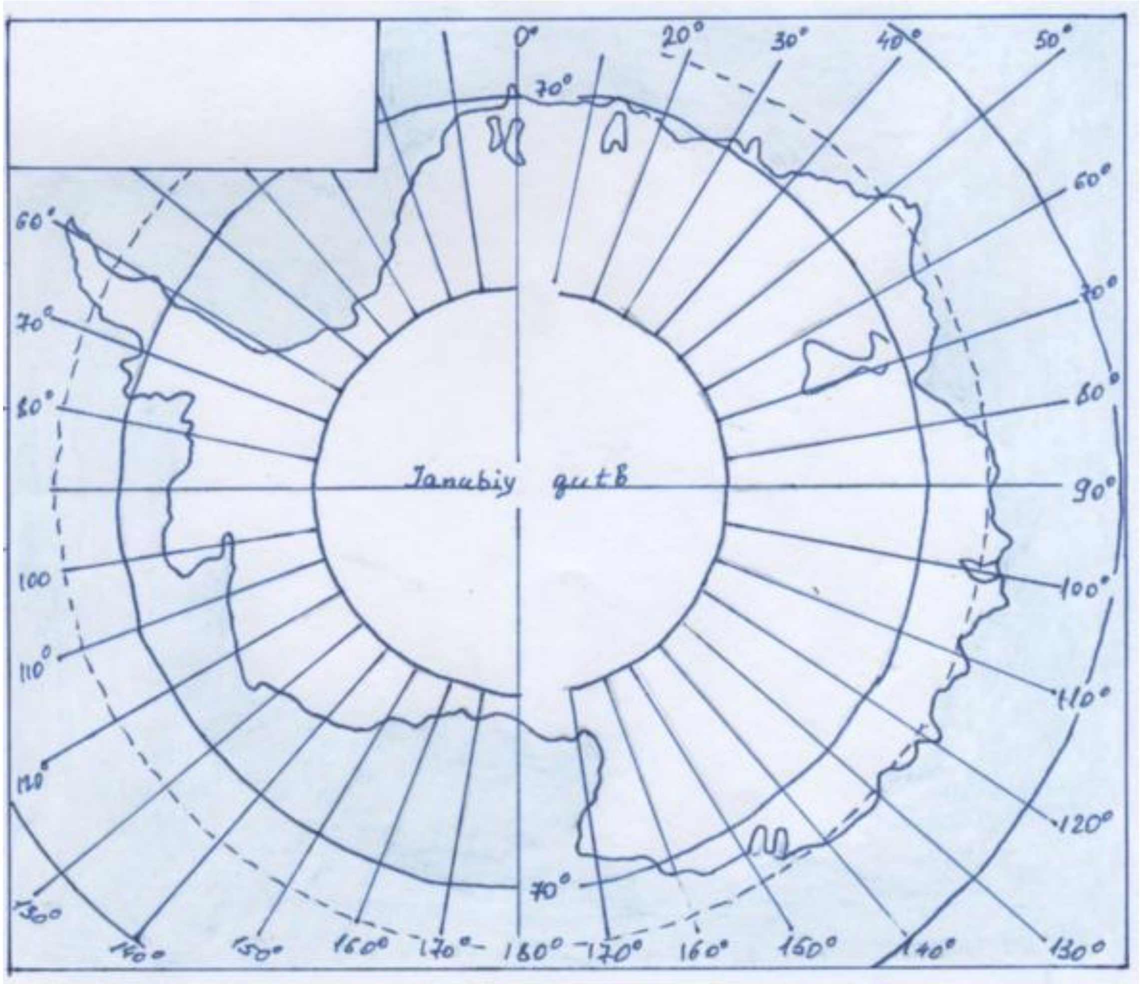

Karta sxemaga yozilgan geografik ob'ektlarni sanab jadvalga kiriting?

Mashq bajarilgan sana	Toponimlarning umumiy soni	To'g'ri topilgan toponimlar soni.	Yakuniy baho.

24-Mashg'ulot.

1.Haqiqatligini fikr mulohaza qilib asoslab bering.

"Antarktida – yerning eng sovuq materigi."

1)____

2)____

25-Mashg'ulot.

1. Antarktidaning asosiy xususiyati nimalardan iborat?____

____

____

__________2. Antarktidani Arktika suvlariga ta’sirini yozing?____

____

______

3. Antarktidani qaysi okean suvlari o’rab olgan?____

____

____

____

4. Antarktida r elyefini yuqoridagi karta sxemaga tushiring?

26-Mashg’ulot.

1. Antarktidaning iqlimiga tavsif bering?____

____

_______2.Arktikada nechta iqlim mintaqasi shakllangan va ular qaysilar?____

____

____

__________3.Antarktidada yoz va qish oylarida qanday o’zgarishlar bo’ladi?____

____

____

____

4. Antarktidada pingvinlarning qaysi turlari ko’p uchraydi?____

____

____

5.Atlasdagi Antarktida iqlim xaritasini   -betdagi karta sxemaga tushiring?

6.Atlasdan foydalanib Antarktida materigidagi ilmiy stansiyalarni yozing?____

____

____

____

____

6. Topishmoq.

Qutbning dugonasi,

Aysbergning onasi.

O’ragan oppoq choyshab,

Yerning “Sovuq xonasi”.

Arktikaning qarshisi,

Siz topingchi yaxshisi.

O’qituvchiga amaliy mashg’ulot daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o’qib chiqing!

Baho:____________

Janubiy Amerika materigi.

27-Mashg’ulot.

1.Karta va atlasdan foydalanib Janubiy Amerika va Avstraliyani Geografik joylashishini taqqoslang?____
____
____
____

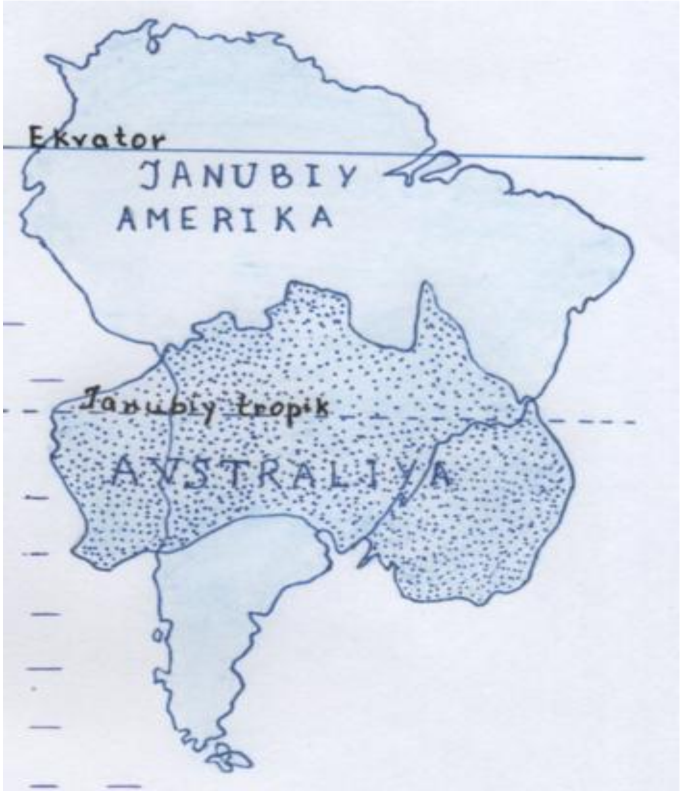

____

2.Bu materikning iqliminning xilma-xilligiga qaysi omillar ta’sir

qiladi?____
__
____
___3.Janubiy Amerikaning asosiy xususiyatlari nimalardan iborat?____
____
____
____

4.Janubiy Amerikada qanday foydali qazilmalar mavjud?____
____
______

28-Mashg'ulot.

1.Kartadan foydalanmagan holda quyidagi karta sxemaga Janubiy Amerika materigining sizga ma'lum bo'lgan ob'ektlarini belgilang?(Bajarish vaqti 3minut).

Janubiy Amerika karta sxemasi.

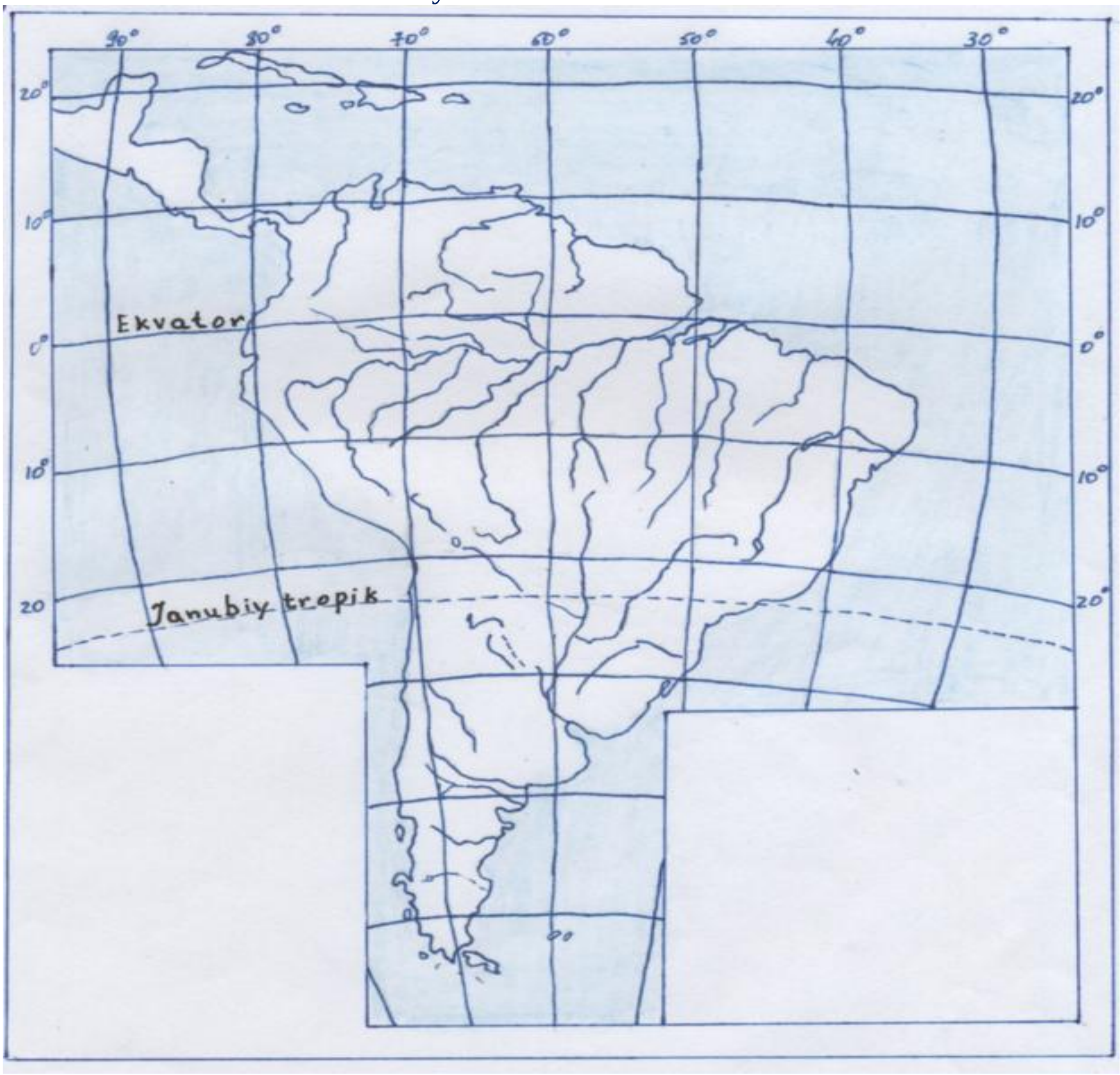

Kartada belgilagan ob'ektlarni sanang va ma'lumotlarni jadvalga kiriting?

Mashq bajarilgan sana	Toponimlarning umumiy soni	To'g'ri topilgan toponimlar soni.	Yakuniy baho.

29-Mashg'ulot.

Kartadan foydalangan holda:

1.Avstraliya va Janubiy Amerika materigining relefini taqqoslang?____
____
____
____

2.Materikning yirik relyef shakllarini tartib bilan joylashtiring va litosfera plitalari sistemasidagi xolati haqida xulosa qiling?____
____
____
_________3.Avstraliya va Janubiy Amerikaning iqlim mintaqalarini taqqoslang?____
____
____
____

Baho:______

30-Mashg'ulot.

1.Janubiy Amerikaning chekka dengizlari va ichki suvlarini – betdagi karta sxemaga tushiring?

2. Janubiy Amerikaning iqlim mintaqalari nechta va qanday iqlim mintaqalari mavjud?____
____
____
____
____

3. Janubiy Amerikaning qaysi daryolari Atlantika okeani havzasiga quyadi?____
____
____

____

4. Janubiy Amerikaning iqlim kartasidan foydalangan holda fikr mulohaza qilib keltirilgan dalillar to'g'ri ekanligini asoslab bering?

1)"Janubiy Amerika –Yerning eng nam materigi."____

2)Materikdagi zonalar passat shamoli harakatida vujudga keladi?____

3)Braziliya iliq oqimi materikning sharqiy qismidan esganligi____

31-Mashg'ulot.

1. Janubiy Amerika materigi nechta tabiiy-geografik o'lkalarga ajratiladi va ular qaysilar?____

2. Janubiy Amerika yerning eng nam materigi buning asosiy sababini tushuntiring?____

Yerning yirik relyef shakllarining joylashish qonuniyatlarini o'rganamiz.

32-Mashg'ulot.

Janubiy Amerika materigini 10^0 janubiy kenglik bo'yicha yer usti tuzilishi,yirik relyef shakllarini va tarqalgan fodali qazilmalarni qonuniyat bo'ylab joylashishini analiz qiling? Buning uchun atlas va kartadan foydalaning.____

a).Nomi mahalliy inklar tilida “Mis ” deb ataladigan tog’ nomi?____

b).Oltin va olmosga boy tog’lik nomini yozing?____

____

____

s).Janubiy Amerika materigida neftga boy bo’lgan tekislik qaysi?

____

____

______

d).Janubiy Amerika joylashgan eng baland ko’l qaysi?

____

____

______

e).Eng yirtqich balig’ini nomini yozing?____

__

7.Topishmoq.

Respublikamizning katta bir shahri
Nomining boshdan uch harfin
Topasan sayyoraning baland bir tog’in
Tarjimasi biror metalning nomin.

Baho:__________

Shimoliy Amerika materigi.

33-Mashg’ulot.

Shimoliy Amerika materigining geografik joylashishi va o’ziga xos xususiyatlarini yozing quyidagi gapni davom qildiring.

Shimoliy Amerika shimoldan janubgacha 7500 km ga cho’zilgan shuning uchun (jumlani davom ettiring?)____

____

____

____

____

____

____

Qisqa savollarga qisqa javob yozing.
(Bajarish vaqti 5 minut).

A variant.

1.Iliq oqim qaysi qo’ltiqdan boshlanadi?____

2.Dengizchilar qaysi qo’ltiqni ko’pincha ” Muz soling qop” deb ataydi?____

3.Qaysi qo’ltiq suvlari Labrador yarim orolini qirg’oqlarini yuvib turadi?____

4.Qaysi qo’ltiq Tinch okeanini bir qismi hisoblanadi?____

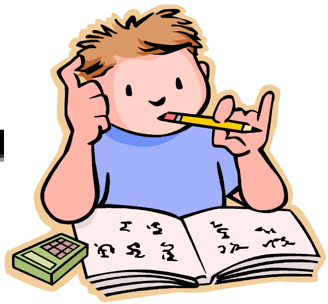

Baho:__________

34-Mashg’ulot.

Atlasdan foydalanmay Shimoliy Amerika materigi karta sxemasiga sizga ma’lum bo’lgan geografik ob’ekt nomlarini yozing?(Bajarish vaqti 5 minut).

Shimoliy Amerika materigining karta sxemasi.

Karta sxemaga yozilgan nomlarni umumiy sonini quyidagi jadvalga yozing?

Mashq bajarilgan sana	Toponimlarning umumiy soni	To'g'ri topilgan toponimlar soni.	Yakuniy baho.

35-Mashg'ulot.

Shimoliy va Janubiy Amerika materigining litosfera plitalari sistemasida geografik joylashishini taqqoslang?____

____

____
____
____

36-Mashg'ulot.

1.Shimoliy va Janubiy Amerikaning yirik relyef shakllarini joylashishini taqqoslang?____
____
____
____
____

2.Shimoliy Amerikaning tabiiy xaritasidagi 40^{0} shimoliy kenglik bo'ylab Atlantika okeanida Tinch okeaniga sayohat qiling,qanday geografik ob'ektlardan o'tishingizni yozing?

____
____
____
____
____
____

Baho:___________

Iqlimi va ichki suvlari.

37-Mashg'ulot.

1.Shimoliy Amerika materigi iqlimiga ta'sir etuvchi omillarni yozing?____
____
______

2.Materikda nechta iqlim mintaqasi shakllangan va ular qaysilar?____
____
______

3. Materikning iqlim mintaqalari nimalari bilan farqlanadi?____
____
____

4.Shimoliy Amerikaning ishki suvlari qancha havzaga bo'linadi?____
____

____
____
____

Qisqa savollarga qisqa javob yozing.
(Bajarish vaqti 5 minut).

B variant.
1.Shimoliy Amerikaning eng katta daryosini nomi?______________________________
2.Hindular tilida "serloyqa daryo" deb qaysi daryo ataladi?________________________
3. Shimoliy Amerikaning "Buyuk ko'llarsuvi"ni qaysi daryo Atlantika okeaniga olib kelib quyadi?____
4. Shimoliy Amerikaning qaysi daryo bahaybat kanyon hosil qiladi?____

Baho:_________

38-Mashg'ulot.

1.Materiklarda daryo va ko'llarning notekis taqsimlanishiga qanday omillar ta'sri etadi?____
____
____
____

2.Avstraliya va Shimoliy Amerikaning ichki suvlarini bir-biriga taqqoslang?____
____
____
_________3.Shimoliy Amerikaning Tinch va Atlantika okeanlariga quyiladigan daryolar o'rtasida qanday o'xshashlik va farqlar mavjud?____
____
____
____
_____________4. Shimoliy Amerika materigida daryo oqiziqlarida tarkib topgan tekislik qaysi?____
____
_______5. Shimoliy Amerika materigida ko'hna va juda yemirilgan tog' nomini yozing?____
____
______6.Neft va gaz qazib olinadigan tekislik nomi?____
____
____

____

O’qituvchiga amaliy mashg’ulot daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o’qib chiqing!

Baho:__________

Shimoliy Amerikaning tabiat zonalari.Balandlik mintaqalari.

39-Mashg’ulot.

1.Tabiat zonalarini   -betdagi karta sxemaga tushiring?

2.Nima sababdan tabiat zonalari bir-biri bilan almashinadi?____
____
____
____

3.Materikda tabiat zonalarining joylashishida o’ziga xos qanday xususiyatlari bor?____
____
____
____
____

4.Shimoliy Amerikaning qaysi tabiat zonalari kenglik bo’ylab joylashgan va ular qaysilar?____
____
_____

5.Tabiiy geografik o’lkalarini ajratishda nimalarga asoslanadoi va Shimoliy Amerika qanday tabiiy geografik o’lkalarga ajratiladi?____
____
____
____
_____________ 6. Shimoliy Amerika materigining tub joy aholisi nima deb ataladi?____

Baho:___________

Yevrosiyo materigi.

Yevrosiyo.

Men eng balandman, barcha biladi,
Qirg'og'im to'rtala okean yuvadi,
Egri-bugri qirg'oqdir g'arbiy qismim,
Mo'jizakor asli bu mening jismim.
Qirrada eng kata materik o'zim,
Shimolni yaxshiroq ko'radi ko'zim.
Yevropa va osiyoni birlashtiraman,
Ummon tog'larini sirlashtiraman.
Iqlimim yeti xil go'yo kamalak,
Daryolar misoli sersuv jamalak.

40-Mashg'ulot.

Yevrosiyo materigini Shimoliy Amerika materigi bilan taqqoslang .Ularning geografik o'rnini va qirg'oqlarini qanday farqlari borligini yozing?

2.Yevrosiyo qaysi okeanlar bilan o'ralgan ularning qaysi birini chegarasi uzoq masofaga cho'zilgan?

3"Yevrosiyo eng katta quruqlik". Yevrosiyoning rang-barang tabiatiga oid misollar keltiring?

____

4.Yevrosiyo materigining asosiy xususiyatlarini yozing?____

____

____

____

____

_______________5. Yevrosiyoning relyefi Afrika va Avstraliya relyefidan qanday xususiyatlari bilan farq qiladi?____

____

____

____

____

____

6. Yevrosiyo materigi yer po'stining yoshi nima sababdan xilma-xil?____

____

____

____

____

7.Yer po'tining rivojlanish xususiyatlari tog'lar va tekisliklarning geografik joylashishiga qanday ta'sir ko'rsatadi?____

____

____

____

____

O'qituvchiga amaliy mashg'ulot daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o'qib chiqing!

Baho: ______

41-Mashg'ulot.

Yevrosiyoning eng yirik tekisliklarini, tog' tizmalarini va tog'liklarni Yevrosiyo materigi karta sxemasiga tushiring?

Yevrosiyo materigi karta sxemasi.

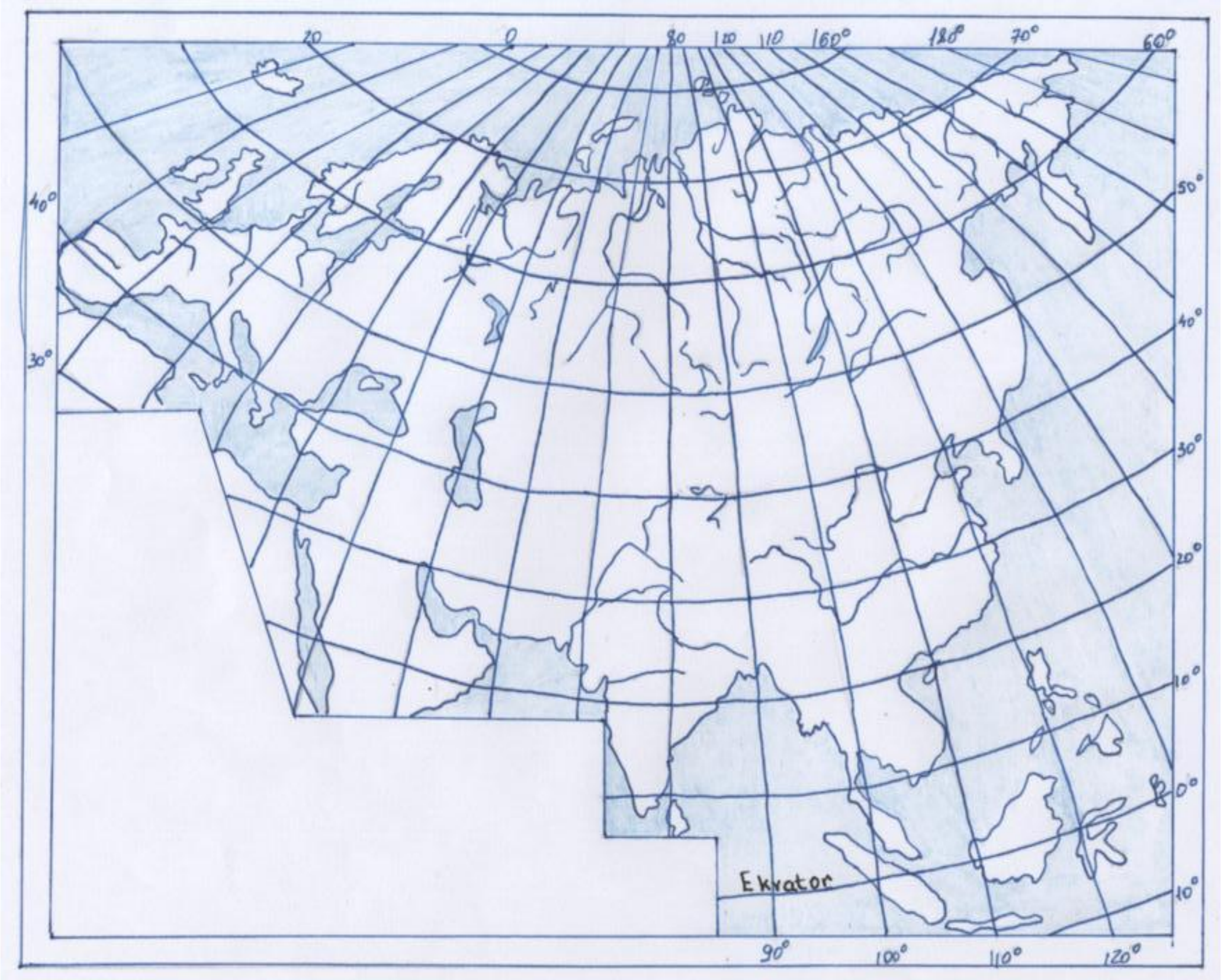

2.Nima uchun Sharqiy Yevropa va G’arbiy Sibir tekisliklarida yer qimirlash va vulqonlar otilishi bo’lmaydi?____

____

____

__________3.Nima sababdan Kamchatkada,Kuril orollarida va Yaponiyada tez-tez yer qimirlab vulqonlar otilib turadi?____

____

____

____

4.Magmatik va cho’kindi yo’llar bilan hosil bo’lgan foydali qazilmalarni guruhga ajratib quyidagi jadvalni to’ldiring?

Magmatik yo’l bilan hosil bo’lgan foydali qazilmalar nomi.	Cho’kindi yo’l bilan hosil bo’lgan foydali qazilmalar.

Iqlimi va uning xususiyatlari.

42-Mashg'ulot.

1.Yevrosiyo iqlim sharoitining kenglik bo'ylab o'zgarishiga sabab nima deb o'ylaysiz?____

2. Yevrosiyoning iqlimi g'arbdan sharqga nega o'zgarib boradi? (Fikringizni isbotlang.)____

3. Yevrosiyoning qaysi qismida qish juda sovuq bo'ladi va nega? Xaritadan materikning eng sovuq joyi Oymyakonni toping?____

4. Yevrosiyoning qaysi joylariga eng ko'p yog'in tushadi va Yevrosiyoning eng seryog'in joyi qayer?____

5.Iqlimga relyef va dengiz havo massalarining ta'sirini yozing?____

Baho:____________

Sovuq va mo'tadil iqlim mintaqalari.

43-Mashg'ulot.

1.Iqlim mintaqasi deganda nimani
tushunasiz?____

2. Sovuq iqlim mintaqasiga qaysi iqlim mintaqalari
kiradi?____3.Mo’tadil iqlim mintaqasida iqlimning qanday tiplari
bor?____

4.Sovuq va mo’tadil iqlim mintaqalarini Yevrosiyo karta sxemasiga tushiring? (Har xil ranglar
bilan).____

5.Issiq iqlim mintaqalari deganda nimani
tushunasiz?____

6.Subtropik iqlim mintaqasi qanday iqlim tiplariga bo’linadi va
nega?____

7.Oraliq iqlim mintaqalari qaysilar va ularga tavsif
bering?____

____

Baho:____________

Yevrosiyoning ichki suvlari.

44-Mashg’ulot.

1.Yevrosiyoning ichki suvlarini joylashish xususiyatlarini va ularning havzalarga bo’linishini
yozing?____

____
____
____
____
2.Ko'llar kelib chiqishiga ko'ra qanday turlarga bo'linadi?____
____
____
____
____
____
___________________3. Yevrosiyoda daryolarning geografik tarqalishiga va joylashishiga nimalar ta'sir ko'rsatadi?____
____
____
____
____
4.Materikning shimoliy qismidagi ko'llarning suvi nima sababdan chuchuk?____
____
____
____
5. Yevrosiyoning daryo va ko'llarini -betdagi Yevrosiyo materigining karta sxemasiga tushiring?
6.Xaritadan geografik uzunlik yo'nalishida joylashgan daryolarning nomini yozing?____
____
____
____

Baho:__________

Yevrosiyo materigining tabiat zonalari va mo'tadil iqlim mintaqalaridagi tabiat zonalari.

45-Mashg'ulot.

1.Arktika mintaqasining tabiat zonalari nechta va ularga tavsif bering?____
____
____
____
____
____
2.Subarktika mintaqalarining tabiat zonalarining o'ziga xos xususiyatlarini jadvalda aks ettiring?

Zona nomi	Tarqalgan tuproq	O'simlik turi	Tarqalgan

	turi		hayvonot dunyosi.
1.Tundra zonasi			
2.O'rmon tundra zonasi			

3.Mo'tadil mintaqaning tabiat zonalarining o'ziga xos xususiyatlarini jadvalda aks ettiring?

Zona nomi	Tarqalgan tuproq turi	O'simlik turi	Hayvonot dunyosi
1.Tayga zonasi			
2.Aralash o'rmonlar zonasi			
3.Keng bargli o'rmonlar.			
4.O'rmon dasht va dasht zonasi			
5.Chala cho'l zonasi			
Cho'l zonasi			

4.Issiq iqlim mintaqalaridagi tabiat zonalari haqida .
1.Subtropik mintaqalarning tabiat z onalari haqidagi jadvalni to'ldiring?

Zona nomi	Tarqalgan tuproq turi	O'simliklar nomi	Hayvonot dunyosi
1.Subtropik o'rmonlar va butazorlar zonasi			
2.Subtropik sernam musson o'rmonlar			
3.Subtropik chala - cho'l va cho'l zonasi			

5.Savannalar qayerlarda tarkib topadi?____
____
____
____
____

6.Tog'larda balandlik mintaqalarining ko'p yoki ozligiga sabab nima?____
____
____
____
____
____

Baho:________________

Yevrosiyo hududining yirik tabiiy geografik o'lkalari.

46-Mashg'ulot.

1.Tabiiy-geografik rayonlashtirish deganda nimani tushunasiz?____
____
____
____

2. Yevrosiyo tabiiy-geografik o'lkalarining 56 -betdagi karta sxemaga tushiring?

3Yevropa qanday tabiiy- geografik o'lkalarga bo'linadi?____
____
____
____
_____________ 4.Osiyo qanday tabiiy-georafik o'lkalarga bo'linadi?____
____
____
____

5.O'rta Yevropa o'lkasini 56 -betdagi karta sxemaga alohida rang bilan tushiring?

6.Shariy Yevropa o'lkasini geografik o'rni va tabiiy sharoitiga izoh yozing?____
____
____
____
____
____
____
____

7.Sharqiy Osiyoga qayerlar

kiradi?

Yevrosiyoning tabiiy geografik rayolari karta sxemasi.

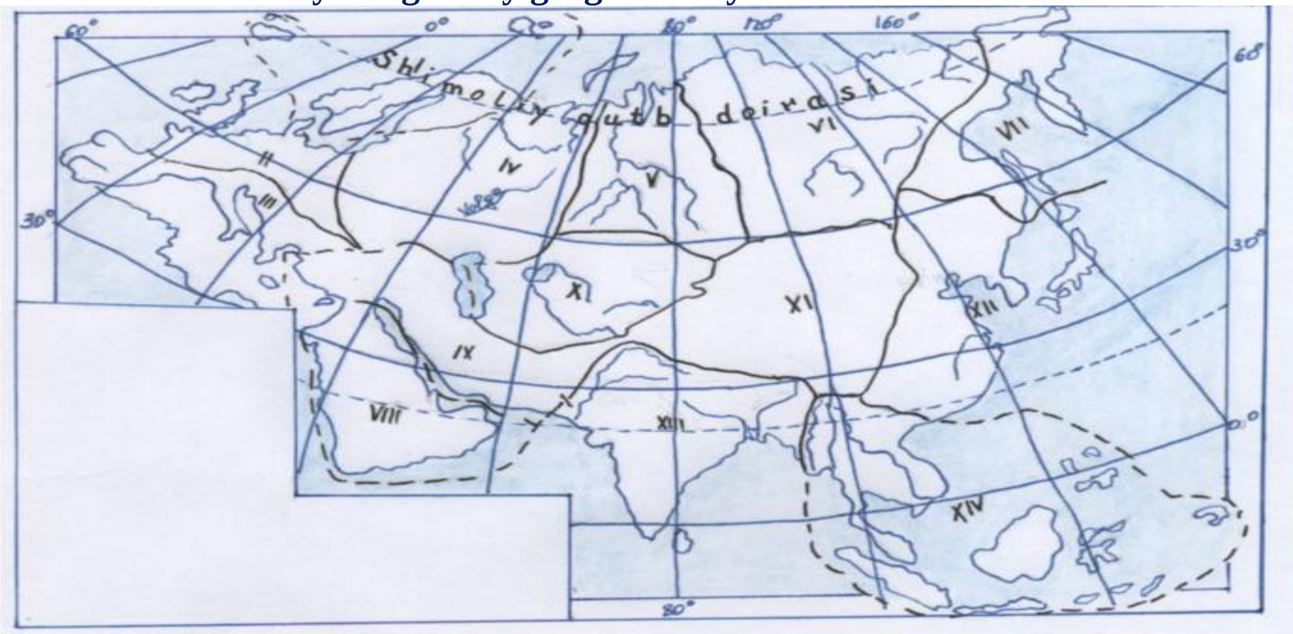

47-Mashg'ulot.

1.Markaziy Osiyo o'lkasiga qayerlar kiradi?

2.Markaziy Osiyo iqlimiga qanday omillar ta'sir ko'rsatadi?

3.Markaziy Osiyo o'lkasining asosiy relyef shakllarini yuqoridagi karta sxemaga tushiring?

4.Janubiy Osiyo o'lkasiga qayerlar kiradi.?

5.Janubiy Osiyo tabiiy geografik o'lkasining foydali qazilmalarini - betdagi karta sxemaga tushiring?

__________ 6.Himolay Hind-Gang va Hindiston yarim oroli iqlimlarini bir briga qiyoslang?____

____

____

_________ 7.Janubi G'arbiy Osiyoga qayerlar kiradi?____

____

____

____

8.Janubi G'arbiy Osiyo o'lkasini yuqoridagi karta sxemaga alohida rang bilan tushiring?

16. Janubi G'arbiy Osiyo o'lkasida qanday foydali qazilmalar bor?____

____

____

____

O'qituvchiga amaliy mashg'ulot Daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o'qib chiqing!

Baho:_________

Dunyo aholisi va siyosiy xaritasi.

48-Mashg'ulot.

1.Demograflar kimlar?____

____

____

2.Qaysi materikda aholisi ko'p va nega?____

____

______

3. Siyosiy xarita nima?____

____

____

____

4.Katta yettilik davlatlarni yozing.

1.AQSH.____

__

2.____

__

3.____
__
4.____
__
5.____
__
6.____
__
7.____
__

5.”Mitti davlatlar”ni
yozing?____
____
____
____

6.Dunyo siyosiy xaritasi nima uchun doimo o’zgarib
turadi?____
____
____
________ **Baho:________**

Qisqa savollarga qisqa javob yozing.

(Bajarish vaqti 10 minut).

1.Eng baland cho’qqi?_________________________________
2.Eng katta ko’l?_____________________________________
3.Eng chuqur ko’l?____________________________________
4.Eng katta materik?____
5.Eng katta qit’a?____
6.Eng katta yarim orol?____
7.Okean sathida eng past joy?____________________________________
8.Eng sho’r ko’l?_________________________ ____________________
9.Eng seryog’in joy?____
10.Eng katta o’rmon?____
11. Yevropaning eng baland tog’lar I qaysi?___________________________
12.Yevropaning past tog’lariga qaysilar kiradi?_________________________
13.Yer sharida qaysi eng baland tog’ “Dunyo tomi ” deb
ataladi?____________
14.Yevrosiyaning qaysi daryosi Shimoliy Muz okeani havzasiga
kiradi?____
15.Chuchuk suvli ko’li qaysi?_______________________________________

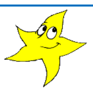

O’qituvchiga amaliy mashg’ulot daftarini berishdan oldin yozgan ishlaringizni yana bir bor diqqat bilan o’qib chiqing!

Baho:______

Topishmoqlar va qisqa savollarning javoblari.

1.Topishmoqlar javobi.

1. Daryo.
2. Tundra
3. Okeanlar va dengizlar.
4. Markaziy va shimoliy Afrika.
5. Okeaniya.
6. Antarktida
7. And tog'i.

Shimoliy Amerika materigi bo'yicha qisqa savollarning javoblari.

A variant.

1. Meksika.
2. Gudzon qo'ltig'i.
3. Meksika qo'ltig'i.
4. Kaliforniya qo'ltig'i.

B variant.

1. Missisipi daryosi.
2. Missuri.
3. San Lavrentiya.
4. Kolorado daryosi

Yevrosiyo bo'yicha qisqa savollarning javoblari.

1.Jamolungma (Everest 8848 m).
2. Kaspiy (371000 km^2).
3.Baykal (1620 m).
4.Yevrosiyo (54 mln kv.km).
5.Osiyo (43.4 mln kv.km).
6.Arabiston (2.7 mln.km^2 dan ortiq).
7. O'lik dengiz ko'li sathi(-405 m).
8. O'lik dengizi (1 litr suvida 270 gr tuz bor.)
9.Cherapundji,Hindiston (yillik yog'in miqdori 24 metrga yetgan).
10. Tayga.
11. Alp tog'lari.
12. Ural tog'lari.
13. Himolay.
14. Lena daryosi.
15.Baykal.

Mundarija

Geografik qobiq komponentlari………………………………………………
Litasfera va uning tuzilishi. …………………………………………………..
Gidrasfera. Uning tarkibiy qisimlari……………………………………..
Atmasfera. Yerning iqlim mintaqalari . ………...
Tabiat komplekslari ularning almashinishi va zonalligi.

Okeanlar tabiiy geografiyasi…………………………………………………..
Afrika materigi……………………………………………………………………
Afrikaning tabiat zonalari va tabiiy
geografik o’lkalari………………………………………………………………
Tropik cho’llar va subtropiklar tabiati……………………………………..
Tabiiy-geografik o’lkalari. Aholisi……………………………………………
Avstraliya materigi……………………………………………………………………
Okeaniya……………………………………………...
Antraktida…………………………………………………………………….....
Janubiy Amerika materigi……………………………………………………
Shimoliy Amerika materigi…………………………...
Iqlimi va ichki suvlari…………………………………………………………
Shimoliy Amerikaning tabiat zonalari.Balandlik mintaqalari…………………
Yevrosiyo materigi……………………………………………………………
Iqlimi va uning xususiyatlari…………………………………………………
Sovuq va mo’tadil iqlim mintaqalari………………………………………….
Yevrosiyoning ichki suvlari……………………………………………………
Yevrosiyo materigining tabiat zonalari va mo’tadil iqlim mintaqalaridagi tabiat zonalari……………………………………………………………………..
Yevrosiyo hududining yirik tabiiy geografik o’lkalari………………………...
Dunyo aholisi va siyosiy xaritasi………………………………………………
Qisqa savollarga qisqa javob yozing…………………………………………
Topishmoqlar va qisqa s avollarning javoblari………………………………

III.bob. Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftarida foydalanishda tajriba sinov ishlari natijalari

III.1.Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftaridan foydalanishda tajriba sinov ishlari

Geografiya ta’limi metodikasi bo’yicha olib boriladigan tadqiqotlarda pedogogik eksperiment keng qo’llaniladi. Bu metod kuzatish metodining mantiqiy davomidir.

Eksperement yangi pedogogik tajribani yaratishga yo’naltirilgan bo’lib, u quyidagi holatlarda qo’llaniladi.

1-dan. Tadqiqotchi sinab ko’rmoqchi bo’lgan material o’quvchilar yoshiga va bilim saviyasiga mos kelishi yoki kelmasligini aniqlashda.

2-dan. Maktab geografiya kurslaridagi biror mavzuni o’rganishda tavsiya etilgan yangi metodlar va ko’rgazmali qo’llanmalarni birgalikda qo’llashning samarasini aniqlash zarurati tug’ilganda va h.k

Boshqacha qilib aytganda, bu eksperement ta’lim va tarbiya jarayonini ilmy nuqtai nazardan, tajribalar yordamida sinab ko’rish zaruriyati tug’ilganda qo’llaniladigan metoddir. Eksperementning muaffaqiyatli o’tishi avvalo uning maqsadi qanchalik puxta rejalashtirilganligiga, tadqiqot faraziga, hamda yangilikni o’zida qanchalik puxta mujassamlashtrganligiga bog’liq.

Geografiya talimi bo’yicha olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar bir necha bosqichdan: muammoning qo’yilishi, tadqiqot obekti va soxani tanlash, tadqiqotning maqsad va vazifalarini belgilash, ish farazini olg’a surish va uni o’z shaxsiy tajribasi hamda ilg’or pedogogik tajribalar yordamida o’rganish, kuzatish va eksperement tashkil etish kabilardan iborat bo’ladi. Ilmiy tadqiqot olingan natijalarga asoslangan holda azariy g’oyalarni ilgari surish va ularni amalda sinash bilan yakunlanadi.

Geografiya talimi metodikasi bo’yicha ilmiy tadqiqot ishlarini rivojantirishga mashxur geograf va metodis N. I. Baranskiy katta xissa qo’shgan. U geografiyani o’qitish borasida faqat eksperementlar uyushtirish orqali ilmiy asoslngan natijalarga erishish mumkinligini isbotlagan, hozirgi kunda bunday busuldan keng foydalanilmoqda.

Uslubiy tadqiqotlarda maktablar tajribasini o’zganishga alohida etibor berilyapti, olingan natijalar ta’lim jarayonida mukammal sinovlardan o’rmoqda. Tadqiqotlardan olingan yakunlarm o’quvchilar bilimi, ko’nikmasi, malakalarini qanchalik sifatli bo’lishi bilan baholanadi. Olingan miqdoriy ko’rsatkichlarni to’liq emas, qoniqarsiz va mutlaqo javob yo’q kabilarda izohlash mumkin. Ammo, ayrim xollarda bunday ko9’rsatkichlarda bilimlarni qanchalik sifatli egallaganligi aniqlab bo’lmaydi. Shuning uchun ko’p tadqiqotlarda eksperemental va nazorat sinflarda bilimlarning egallanishi maxsus tahlil qilinadi. Bunda bilishning qaysi soxasi puxta, qaysinisi qiyinchilik bilan o’zlashtirilishi malum bo’ladi.

O’zbekistonda geografiya ta’limi jarayonida oddiy daftarga amaliy mashg’ulot ishlashni yo’lga qo’yganmiz. So’rovnomalar o’tkazganimda quyidagi narsalar ma’lum bo’ldi. So’rovnomalarda savollar quyidagicha bo’lgan edi. (so’rovnomani geografiya o’qituvchilari asosida o’tkazdim).

1. Siz geografiyadan amaliy mashg’ulot daftari deganda qanday daftarni tushunasiz?
2. Siz geografiyada amaliy mashg’ulotlarni qanday ishlatasiz?
3. Siz amaliy mashg’ulotlarni darsning qaysi qismida ishlatasiz?
4. Sizda kurslar bo’yicha, mavzular asosida tuzilgan amaliy mashg’ulotlar mavjudmi?
5. Sizni tuzgan amaliy mashg’ulotlaringizda karta orqali berilgan topshiriqlar mavjudmi?
6. Har bit mavzu bo’yicha amaliy mashg’ulotlardan foydalanasizmi?
7. Sizga tayyor mashg’ulotlar daftari ishlanmasi bo’lishini xoxlarmidingiz?

Bunday so’roqnomani 20ta o’qituvchidan oldim. O’qituvchilarning 20tasi ham yuqoridagi 1-savolga o’quvchilar geopgrafiya darsi uchun tutiladigan alohida amaliy mashg’ulot daftari deb javob berishdi. 2-savolimga o’quvchilarning 8 nafari umumlashtiruvchi takrorlovchi darslarda, 7nafari ayrim mavzilarni mustahkamlaganda, 5tasi esa unday daftar ishlatmaymiz deb javob berdilar. Berilgan 3-savolga ularning 13tasi dars yakunida, 7tasi uyga vazifa berishda deb javob berdilar. Berilgan 4-savolimga hamma o’qituvchilar ayrim mavzular

bo'yicha mavjud deb javob berdilar. Berilgan 5- savolga o'qituvchilarning 8 nafari kartaning kamligini ro'kach qilishdi, 5tasi ko'ntr karta bilan ishlashini aytgan bo'lsa, 6tasi to'liq javob bear olgani yo'q. Berilgan 6-savolga barchasi to'liq foydalanmaymiz deb javob berdilar. So'rovnomamizdagi 7-savolga barchasi amaliy mashg'ulot daftari bo'lishini yozishgan. Biz tadqiqot ishimizning keyingi qismida amaliy mashg'ulot daftarimizni tajriba sinovidan o'tkazish maqsadida shovot tumanidagi 48-sonli maktabning geografiya o'qituvchilari Yaqubova Nafosat Qurbonnazar lar yordamida sinovdan o'tkazdik. Sinovdan o'tkazishda daftarning ayrim mavzulari bo'yicha ishladik. An'anaviy usulda o'tgan sinflarimiz bilan eksperement sinflarimizga amaliy mashg'ulot bo'yicha topshiriqlar berib natijalarni aniqladik. Ushbu amaliy mashg'ulotlar va natijalarni ishimizning keyingi qismida beramiz.

III.2. Geografiyadan amaliy mashg'ulot daftaridan foydalanishda tajriba sinov natijalari

Eksperiment uyushtirishning eng keng tarqalgan usullaridan biri eksperement va nazorat sinflar tashkil qilish hisoblanadi. Bunda eksperiment sinflarda o'quv materiali tadqiqotchi tavsiya etgan yangi metod va usullar yordamida uyushtiriladi.

Nazorat sinflarda esa ta'lim an'anaviy usul olib boriladi. Har ikkala sinflar o'quvchilar soni, ularning bilim saviyasi o'quvchilarning metodik mahorati deyarli bir hil bo'lishi kerak, aks holda eksperimentdan ko'zlangan natijaga erishish qiyin bo'ladi.

Eksperiment nazariy g'oyalarning qanchalik to'g'ri yoki noto'g'ri ekanligini isbotlashga yordam beruvchi jarayondir. Demak, eksperiment shunday tadqiqot usuliki, unda pedogogik jarayonning obektiv qonuniy aloqalari tadqiq qilinadi. Barcha metodika fanlari qatori geografiya ta'lim metodikasining kelajakdagi taraqqiyotini ham eksperimentlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Odatda nazariya va empirik tadqiqot birgalikda qo'llaniladi. Chunki tadqiqot jarayonida qo'llaniladigan barcha usullar tahlil, sintez, induksiya, deduksiya,

umumlashtirish, abstraksiya kabi mantiqiy vositalar yordamida amalgam oshiriladi. Uslubiy tadqiq jarayoni bir necha bosqichlardan iborat bo’ladi. Bular praf. L.M.Pancheshnikova tadqiqotlarida atroflicha yoritilgan bo’lib, ular quyidagilardan iborat. Bular muammoning qo’yilishi, tadqiqot asosi obektini tanlash tadqiqotning maqsad va vazifalarini belgilash, ish farazini ilgari surishdan iborat.

Kuzatish va eksperimental ishlar tadiqoqot bosqichlarining asosini tashkil qiladi. Tadqiqot yakunida olingan ma’lumot va bilimlar umumlashtiriladi va tadqiqot natijalari tajriba tekshiruvlaridan o’tkaziladi.

Biz tadqiqot ishimizda eksperiment ish uchun 6”B” sinfni tanladik, nazorat sinf uchun 6 “A” sinf tanlandi.

Biz eksperiment sinfga dars jarayonida quyidagi amaliy mashg’ulotlarni sinovdan o’tkazdik.

Avstraliya materigi 3.1.rasm

17mashg’ulot

1.Atlas va kartadan foydalanib

Avstraliya va Afrikaning

Geografik joylashishini

Taqqoslang. _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

2. Avstraliya cho'llari bilan

Afrika cho'llarini taqqoslang.

(ularning o'xshash va farqlarini tushuntiring)_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _

3. Afrika va Avstraliya tog'lari va ichki suvlarini qiyoslab bering. _ _ _ _ _ _ _

_ _

18-mashg'ulot.

Atlasdan foydalanmagan holda Avstraliya karta sxemasiga Avstraliyaning sizga ma'lum bo'lgan geografik obektlarini belgilang. (Belgilash vaqti 3 minut)

Avstraliya materigi karta sxemasi.

3.2.rasm

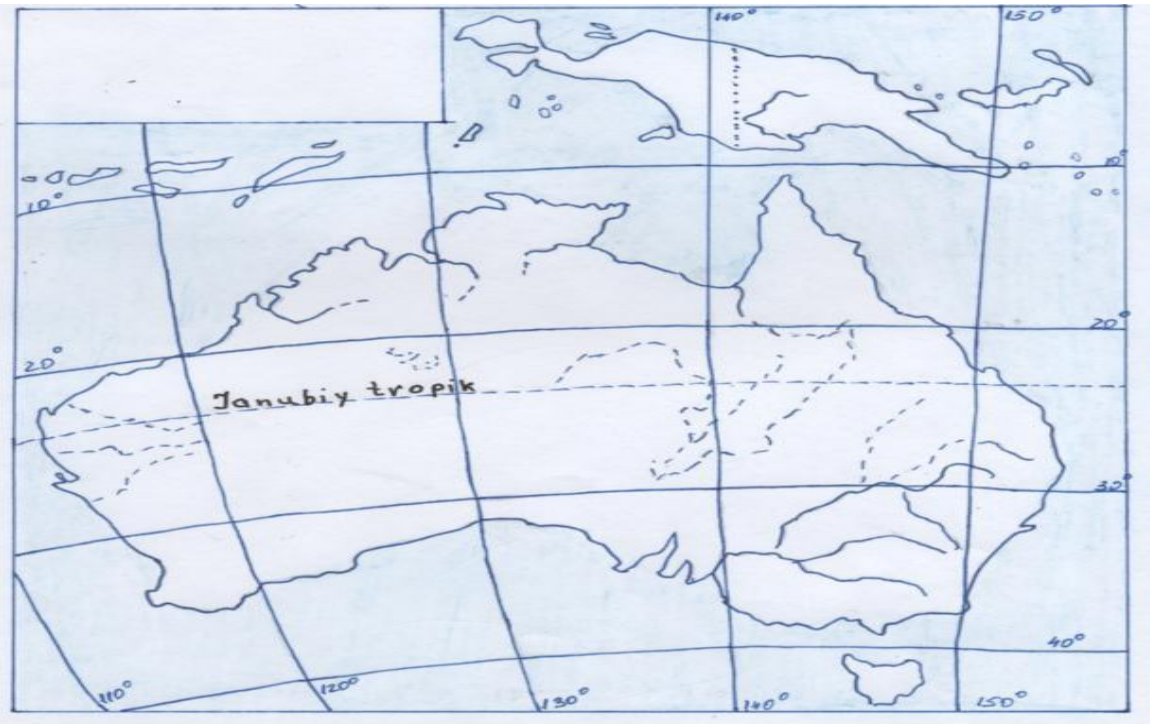

3.1.jadval

2. Karta sxemaga yozilgan geografik obektlarni sanab jadvalga kiriting.

Mashq bajarilgan sana	Toponimlarning umumiy soni	To'g'ri topilgan toponimlar soni	Yakuniy baho

19-mashg'ulot.

1.atlasdan foydalangan holda Avstraliya va Afrika relyefini taqqoslang. _

2.Atlasdan foydalanib Avstraliya sistemasini taqqoslang._ _

O'qituvchiga amaliy mashg'ulot
daftaringizni berishdan oldin
yozgan ishlaringizni yana bir bor
diqqat bilan o'qib chiqing

baho:_______

20-mashg'ulot

1.Karta sxemali Avstraliyaning chekka nuqtalarni yozib chiqing.

2.Avstraliyani o'rganishda kimlar ishtirok etishgan? _

3.Avstraliya relyef tuzilishiga ko'ra necha qismga bo'linadi?_ _

4.Qanday foydali qazilmalarga boy va qaysi qazilmalar bo'yicha dunyoda yetakchi? _

21-mashg'ulot.

1.Avstraliya iqlimi bilan Afrika iqlimini taqqoslang. _

2.Avstraliya qitasida qanday iqlim mintaqalari shakllangan? _

3.Avstraliya ichki suvlarini karta sxemaga tushuring.

4.Avstraliyada qanday tabiat zonalari mavjud? _

5.Afrika va Avstraliya tabiat zonalarining o'xshash va farqlari nimalardan iborat? _

3.2.jadval

Jadvalni to'ldiring

Geografik joylashuvi	Javoblar
Ekvatorga nisbatan joylashuvi	
Tropik, qutb doirasiga nisbatan joylashuvi	
Boshqa materiklarga nisbatan joylashuvi	
Chekka nuqtalari va koordinatalari	

22-mashg’ulot

1.Avstraliya iqlim mintaqalarini har hil ranglar bilan btdagi katra sxemaga tushuring.

2.Avstraliyada qanday qo’riqxonalar mavjud? _

3.Avstraliyada qanday milliy bog’lar bor? _

4.Avstraliyaning haltali hayvonlari haqida nimalarni bilasiz? _

5.Avstraliya materigini okeanlar, dengizlar va bo’g’ozlarga nisbatan joylashishini misollar bilan yozing. _

6.Avstraliya karta sxemasiga chekka dengizlar orollarni qo’ltiq va bo’g’ozlarni tushuring.

7.Avstraliyani 30-C janubiy kenglik bo’ylab iqlim o’zgarish sharotini kuzating, buning uchun bevosita kartadan foydalanamiz.

a)ichki iqlim mintaqada iqlimning har hillik sababini tushuntiring.

Rasmni tushunarli qiling.

Sharqiy Avstraliyaning yog’ingarchiligi haqida ma’lumot bering. _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

b)Aholi va dunyo aholi zichligi kartasidan foydalanib tropik iqlim mintaqasida aholi joylashishi haqida xulosa qiling.

23-mashg’ulot.

Okeaniya.

1.Okeaniyaning asosiy hususiyati nimalardan iborat? _

_ _

2. Okeaniya geografik o'rniga ta'rif bering. _

_ _

3.Okeaniyani o'rganishda kimlarni xizmatlari katta? _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _

4.orollarning geologik tarixi va qanday jinslardan tuzilganligiga ko'ra qanday guruhlarga bo'lish mumkin? _

_ _

5.Okeaniyada qanday iqlim mintaqalari shaklllangan? _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _

6.Okeaniya orollari kelib chiqishiga ko'ra qanday to'plam orollariga ajratiladi?

_ _

_ _

Baho:__________

Bundan tashqari eksperiment sinfga Okeaniya va Antarktida materigi bo'yicha ishlangan amaliy mash'ulotlar topshiriqlarni ham sinovdan o'tkazdik.

Eksperiment o'tkazilib bo'lingandan keyin o'tkazilgan mavzular bo'yicha ikkala sinfga ham amaliy mashg'ulot daftaridan amaliy mashg'ulot berildi.

Amaliy mashg'ulot quyidagicha

Janubiy Amerika materigi bo'yicha

28-mashg'ulot.

3.4.rasm

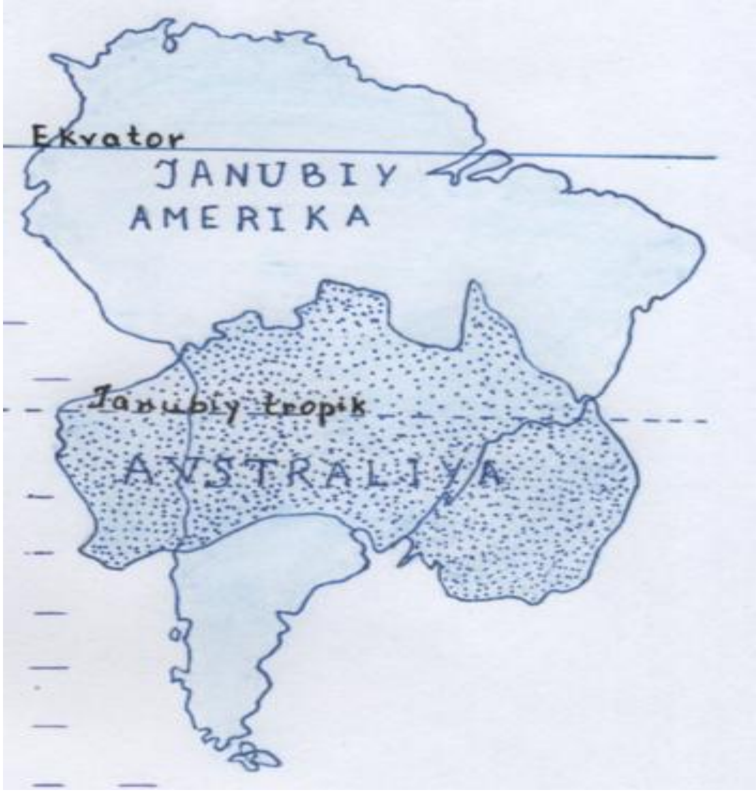

1.Karta va atlasdan

Foydalanib Janubiy Amerika

va Avstrailiyani geografik

joylashishini taqqoslang.

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

2.Bu materikning iqlimining

hilma xilligiga qaysi omillar

ta’sir qiladi? _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

3.Janubiy Amerikaning asosiy

Hususiyatlari nimalardan iborat? _

_ _

29-mashg’ulot.

1.Kartadan foydalanmagan xolda quyidagi karta sxemaga Janubiy Amerika

materigiga oid siz bilgan obektlarni belgilang. (Bajarish vaqti 5 minut).

Janubiy Amerika materigi karta sxemasi

3.5.rasm

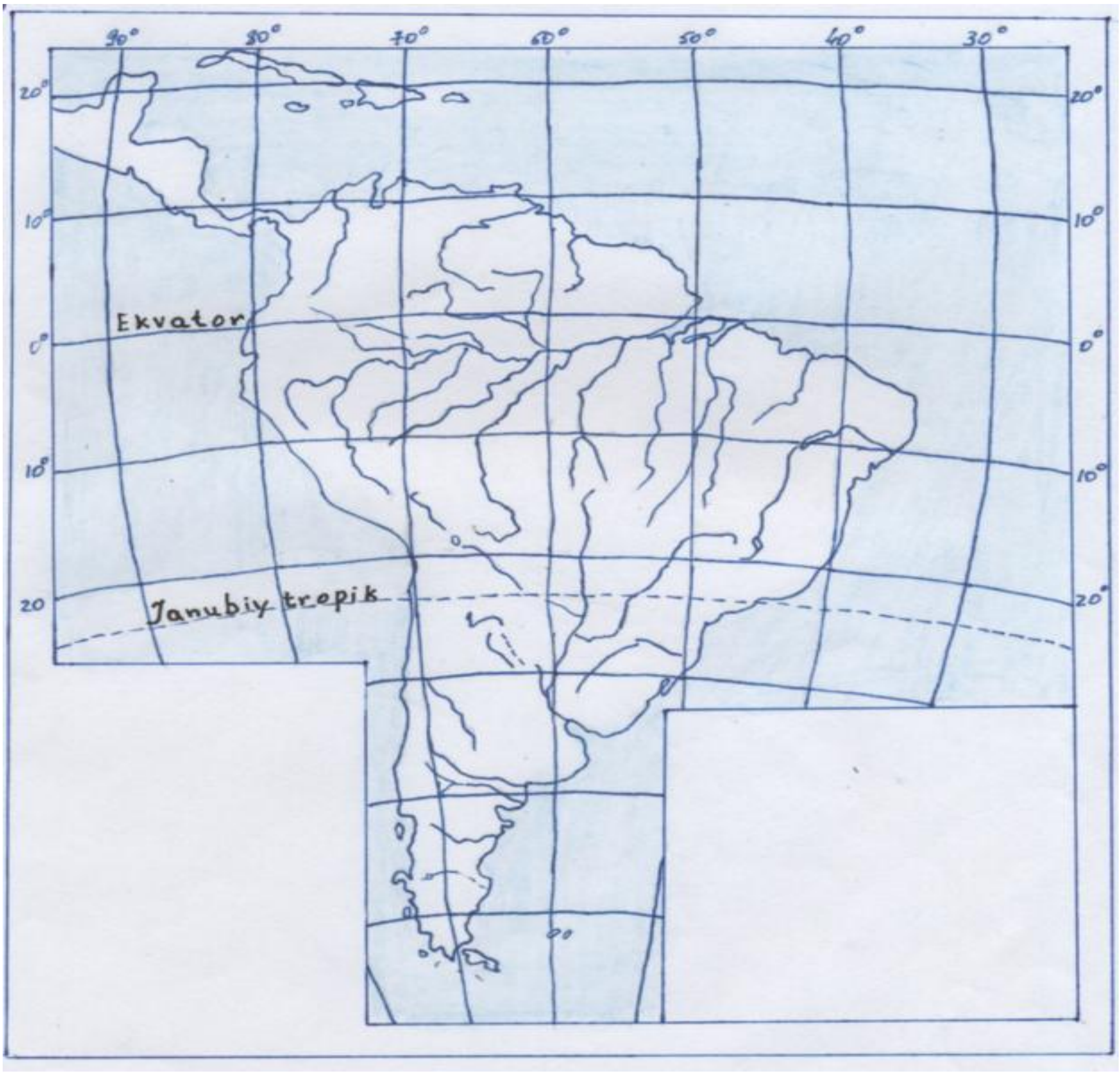

3.3.jadval

Kartada berilgan ob'ektlarni sanang va ma'lumotlarni jadvalga kiriting.

Mashq bajarilgan sana	Toponimmlarning umumiy soni	To'g'ri topilgan toponimlar soni	Baho

30-mashg'ulot.

Kartadan foydalangan holda:

1.Avstraliya va Janubiy Amerikaning relyefini taqqoslang. _ 2.Materikning yirik relyef shakllarini tartib bilan joylashtiring va Litosfera plitalari sistemasidagi holati haqida hulosa qiling. _

3.Avstraliya va Janubiy Amerikaning iqlim mintaqalarini taqqoslang. _

Baho:________

O'tkazilgan eksperiment asosida o'quvchilar quyidagicha natijalarga erishdilar.

3.4-jadval

6"A", 6 "B" sinflarida "Janubiy Amerikaning materigi" bo'yicha tuzilgan amaliy mashg'ulotning eksperiment natijalari.

Sinflar	5	4	3	2
6"b"-sinf 25 o'quvchi eksperiment sinf	14	8	3	-
6 "a" –sinf 23 o'quvchi nazorat sinf	8	6	7	2

Yuqoridagi eksperiment natijalaridan ko'rinib turibdiki 6"b"-sinf yani eksperiment sinf o'quvchilarining sifat ko'rsatkichi yaxshi natija bergan. Nazorat sinf o'quvchilarining sifat ko'rsatkichi yaxshi natija bermagan, bunga sabab biz tanlagan 6 "b"- sinf amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash ko'nikmasiga ega bo'ganligidir. Shuningdek, tajriba sinov ishlari natijasida o'quvchlarni kontur karta bilan ishlashlari, amaliy mashg'ulot to'g'risida bazi o'quvchilar tushunchaga ega emasligi ma'lum bo'ldi.

Xulosa

Bugungi kunda ta'lim jarayonida tubdan o'zgarishlar yuzaga kelib, sifat bosqichiga o'tish jarayonida pedogog, olimlarimiz izlanishlar olib bormoqdalar. Biz bu bitiruv malakaviy ishni yozishda bu jarayonga biroz bo'lsa ham o'z hissamizni qo'shishga harakat qildik. Amaliy mashg'ulotimiz mavzulariga oid bo'lgan adabiyotlardan foydalanib chiqdik, hamda tegishli xulosalarga ega bo'ldik. Bitiruv malakaviy ishidagi geografiyadan amaliy mashg'ulot daftarida 6-sinf materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasini tuzilishi bo'yicha topshiriqlar berilgan. Har bir kursni o'rganishda avvalo uning tuzilishi tarkibiy qismlarini o'rganish maqsadga muofiqdir.

Demak, amaliy mashg'ulot daftarini yaratish tadqiqot ishlarini ishlash jarayonida bugungi kunda zarur bo'lgan ishlardan biri sanaladi. Amaliy mashg'ulot daftarini amaliyotga joriy qilish, sinovdan maktablarda o'tkazish, daftardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganish ishimizda kengroq tadqiq qilindi. Geografiya fanida tabiatda bo'ladigan voqea xodisa, jarayonlarni o'rganishda hamda, dunyo mamlakatlarini tadbiq qilishda daftar yetakchi vazifasini bajaradi.

Ishimiz hulosasida

1.Amaliy mashg'ulot daftarini maktablarda joriy qilish lozim.

2.Amaliy mashg'ulot daftari natijalarini xuddi darslik sinovidek sinovdan o'tkazish lozim.

3.Amaliy mashg'ulot daftari bilan ishlash bo'yicha semenarlar tashkil qilish, o'qituvchilarni qayta tayyorlash institutlari uchun metodik qo'llanmalar ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

Tavsiyalar.

1.Amaliy mashg'ulot daftarini electron tarzda tayyorlash.

2.Amaliy mashg'ulot daftari bilan o'quvchilarni (barcha 6-sinf geografiya kursi) to'liq ta'minlash.

3.Dastlabki yillarda bitta maktab tanlanib tajriba sinovidan o'tkazish lozim.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsam, amaliy mashg’ulot daftari yordamida o’quvchilar materik va okeanlar haqida ma’lumotlarga ega bo’ladilar. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasini o’rganib o’quvchi yer rang – barangligi bilan tanishadi. Unda bo’layotgan jarayonlarning qonuniyatlarini, odamlar va tabiatni o’zaro munosabatlarini o’ziga hosligini o’rganadi. Biz bu bitiruv malkaviy ishimizda o’z imkoniyatlariiz doirasida “Geografiyadan amaliy mashg’ulot daftarini ” yaratishga harakat qildik. Bitiruv malakaviy ishi loyihasining yakunida quyidagi fikrlarni bayon qilmoqchiman.

Jaiyat taraqqiyoti davlatlar ishtimoiy va siyosiy hayotini o’zgartirib yuborish mumkinligi ko’plab tarixiy salnomaarning guvohimiz.

Davlatimiz mustaqillikka erishgandan keyin umumiy ishtimoiy hayotimizda chuqur o’zgarishlar ro’y berdi. Yangi avlodni tarbiyalash ularga ta’lim berish sohasini islox qilish mumkin. Shu bois daftarimiz yangi avlod tarbiyasini yangicha ta’lim jarayonini shakllantirish, zaruriyatlarini tug’dirdi. Shu bois o’quvchilar olgan bilimlarini amalda qo’llay olishlari ancha ahamiyatga ega. Maktab o’quvchisi egallagan bilimlarini va tushunchalarni amalda qo’llamas ekan ular egallagan bilimlari quruq va soxtaligicha qolaveradi. Shu bois mazkur loyihani biz o’quvchilar olishi lozim bo’lgan bilimlarni qo’llash uchun barcha usullarni taklif qildik va mana shu taklifimiz amaliyotda qo’llab ko’rib ijobiy natijalarga erishdik deb o’ylayman. BMI – loyihalashni yozishda ustozlar R.Qurbonniyozov, Musayev va boshqa rus olimlari tomonidan yozilgan adabiyotlardan foydalanildi. Mazkur ishni yozishda menga yordam bergan yo’l yo’rug’ ko’rsatgan ilmiy rahbarim Matsaidova Sayyora domlaga o’z minnatdorchiligimni bildiraman.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.A.Karimov Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori: O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi IX sessiyasida so'zlagan nutqi, 1997-yil 29-avgust Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T. 1997-yil.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi " qonuni. Barkamol avlod O'zbekiston Respublikasining poydevori, T 1997-yil
3. O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori, T . 1997-yil
4. Abulqosimov A, A. Soatov "Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi " 6-sinf darslik. "O'qituvchi " nashriyoti . Matbaa ijodiy uyi T 2011-yil
5. Abdug'aniyev Y, Nazarov U . Didaktik o'yinlar Sovet maktabi – 1990-yil №2 42-45
6. Abulqosimov A. Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasi. T Mehnat 2001-yil
7. Avazov Sh, Matsaidova S. Geografiya ta'limi texnalogiyalari. Urganch 2004-yil
8. Безруков А, Певоварова Г Занительная география , Масква «АСТ - ПРЕСС» , 2001Г
9. Budanov V.P Tabiiy geografiya o'qitish metodikasi – T. O'dapu 1950-yil 51-58b
10. Babuskiy Yu. K "Hozirgi zamon umumiy ta'lim maktabida o'qitish metodlari" T O'zbekiston 1990-yil .
11. Даринский А.В. Методика пренадования географии: Учеб. Пособие для студ. Географ специальн пед ин-тов. 3-е изд-М: Просвещение – 1975. 367 а
12. Gerasimov T G Gryunberg G.Yu, Neklyukova N.P "Tabiiy jugrafiya " (Boshlang'ich kurs) 6-sinf uchun darslik. T O'qituvchi 1994-yil

13. Kartel L.M “Tabiiy geografiyadan didaktik materiallar” T. O’qituvchi 1991-yil 125b
14. Крылова О.В интересний «Интересний урок географии» Кн: для учителя:из оныта работы – М. Просвещения 1989-г
15. Крылова О.В Уроки географии: 7кл ИЗ:оныта работы – М : Просвещения 1990г 240с
16. Крылова О.В «Практические работы по географии» Масква 2005г
17. Каринская В.А.Щенев А.В, Душинов И.В «Материклар ва океанлар географияси» Т. Укитувчиб 1990г
18. Mo’minov O. “Geografiya ta’limi metodikasi” T. O’qituvchi 1986-yil 122b
19. Musayev P. Qurbonniyozov R. “O’quvchilarning geografiyadan bilim malakalarini aniqlashning shakl va usullari”. O’qituvchilar uchun metodik qo’llanma. T. O’qituvchi 1985-yil 87b
20. Maksimov N.A “Tabiiy geografiyadan metodik qo’llanma” T. O’qituvchi 1991-yil
21. Ochilov M. Yangi pedogogik texnalogiyalar – Qarshi – Nasaf 2000-yil 80b
22. Панурова Г.А «Проблемный подход в обучние географии в средней школе» М.Просвещение 1991г
23. Saidxamidov N. “Yangi pedogogik texnalogiyalar ” T. “Moliya ” 2003-yil
24. Saidaxmedov N “Yangi pedogogik texnologiya: taxlil, tarif, mulohazalar”. T. O’qituvchi 2000-yil 112b
25. Qurbonniyozov R “Geografiya o’qitish metodikasi” Urganch 2001-yil
26. Qurboniyozov R “Geografiyadan atama va tushunchalaring qisqacha izohli lug’ati” Urganch 1994-yil
27. Qurbonniyozov R , Matsaidova S, Egamberdiyev Sh “Materiklar va okeanlar tabiiy geografoyasini o’rganish metodikasi” Urganch 2000-yil
28. Qurbonniyozov R , Matsaidova S, Ortiqova I , Qurbonniyozova N

"Materiklar va okeanlar tabiiy geografiyasini o'qitishda darslarni rejalashtirish" . UrDU 2002-yil

29. Элькин Г.М , Габочая тетрадь по географии материков и океанов. Санкт – Питербург «ПАРИТЕТ»2006 г

30. Xayitov A . Geografik o'yinlardan foydalanish. Sovet maktabi . 1987-yil №11 43-45b